

A MAGYAR NYELV NAPJA
NOVEMBER 13.

Édes Anyanyelvünk

2011. OKTÓBER

XXXIII. ÉVF. 4. SZÁM

Csontváry Kosztka Tivadar:
Almát hámozó öregasszony
(1894 körül)

A TARTALOMBÓL:

Czakó Gábor:
Hunfalvyzmus vagy párbeszéd?

Balázs Géza:
Az álmok nyelvi képe

Kósa Erika:
„Összefogással
a jövő nemzedékéért”

Kemény Gábor:
Assisztancia [?!]

Büky László:
„Piktorezk” helyesírás

Szabó Tamás Péter:
A nyelvről való beszéd kutatása

Bencédy József:
Deme László 1921–2011

És: OKTV 2011/2012.,
hírek, események,
tudósítások, nyelvi játékok

É
A

2012-től változik az Édes Anyanyelvünk előfizetése. A lap ára 200 forintról 250 forintra emelkedik, ám egyúttal az oldalszám is 20-ról 24-re bővül. Az éves előfizetés 1250 Ft lesz. Ezentúl az Anyanyelvápolók Szövetségének tagdíja nem tartalmazza teljes egészében az illetménylap árát. A tagdíj változatlan marad: 1500 Ft, nyugdíjasoknak, diákoknak 1000 Ft/év. Aki a Szövetség segítségével szeretne előfizetni a lapra, nincs más dolga, mint 2011. december 10-ig befizetni a tagdíjat és az illetménylap-hozzájárulást, azaz 1500 + 500, azaz 2000 Ft (illetve nyugdíjasoknak, diákoknak: 1000 + 500 Ft, azaz 1500 Ft). Az így előfizetőknek a Szövetség intézi a Posta segítségével a

Tisztelt Olvasónk, Előfizetőnk, Tagtársunk!

kézbesítést. A Posta a lap megjelenésének napján kézbesíti a lapot. (A lap Szövetség általi postázása megszűnik.)

Aki egyénileg szeretné intézni az előfizetést, bármelyik postahivatalnál, kézbesítőnél kezdeményezheti 1250 Ft-os áron.

Hogyan kell a tagdíjat és a lapot legegyszerűbben előfizetni? Egyszerű banki átutalással a 11705008-20132015 számlára. A befizetés teljesíthető sárga készpénz-átutalási megbízással (amelyet e számunkhoz mellékelünk). A közlemény rovatban kérjük feltüntetni, hogy a befizetés csak tagdíjra (tagdíj, 2012), vagy tagdíjra és illetménylapra (tagdíj + ÉA, 2012) vonatkozik.

A 2011. december 10. utáni lapelőfizetések esetében számítani kell arra, hogy a lap csak néhány hónapos késéssel fog megérkezni!

Bízunk abban, hogy a mérsékelt előfizetési díj, a megnövelt oldalszám és a gyorsabb kézbesítés minden olvasónk meglegedésére szolgál majd!

A szerkesztőség

TARTALOM

Tisztelt Olvasónk, Előfizetőnk, Tagtársunk!	2
Málnási Ferenc: „Oh, a szárnyas idő hirtelen elrepül...”	3
Czakó Gábor: Hunfalvyzmus vagy párbeszéd?	4
Balázs Géza: Miért érdekes? Az álmok nyelvi képe	5
„Összefogással a jövő nemzedékéért”. Kósa Erika válaszol Maróti István kérdéseire	6
Kemény Gábor: Új szavakat tanulok. <i>Asszisztancia</i> [?!]	7
Büky László: „Piktorezk” helyesírás	8
OKTV 2011/2012. Magyar nyelv (Szarvas Rita , Kovács Ferencné , Gallasy Magdolna)	9
A 46. győri Kazinczy-verseny megnyitója és záróbeszéde. Részletek Kovács László és Szathmári István előadásából	10
Kazinczy-díj, Péchy Blanka-díj, 2011	11
Dóra Zoltán: A szavak ösvényein. Grétsy László legújabb könyvéről	12
www.manyszi.hu	13
Szabó Tamás Péter: A nyelvről való beszéd kutatása	14
Bencédy József: Deme László 1921–2011	15
Hírek, események, tudósítások	16
Pontozó	18
Új szavak, kifejezések (66.)	19
Nyelvész-leletek, nyelv-észleletek	20

ÉDES ANYANYELVÜNK • AZ ANYANYELVÁPOLÓK SZÖVETSÉGÉNEK FOLYÓIRATA

Megjelenik évente ötször – februárban, áprilisban, júniusban, októberben és decemberben – a Magyar Tudományos Akadémia Magyar Nyelvi Bizottságának és a Magyar Nyelvtudományi Társaságnak a támogatásával.

Kiadja: az Anyanyelvápolók Szövetsége

Felelős szerkesztő és kiadó:
Grétsy László

A szerkesztőség tagjai:
Balázs Géza, Kemény Gábor, Maróti István

A szerkesztőség címe:
1053 Budapest, Károlyi M. u. 16.

Honlap: www.anyanyelvapolo.hu
(vagy: www.anyanyelvapolo.hu)

Villámposta: ea@anyanyelvapolo.hu
Előfizetésben terjeszti a Magyar Posta Rt.
Hírlap Üzletága (Bp. VIII., Orczy tér 1.).

Előfizethető valamennyi postán, kézbesítőnél.
E-mail: hirlapelofizetes@posta.hu,
fax: 303-3440

Információ, reklamáció: 06 80 444-444
További terjesztők: Magyar Lapterjesztő Rt.
és Könyvtárellátó Kht.

Ára: 200 Ft.

Az Anyanyelvápolók Szövetségének tagjai a lapot a tagdíj fejében illetménylapként kapják.
Tagdíj: 1500 Ft/év, tanulóknak, nyugdíjasoknak: 1000 Ft/év.

Belépési nyilatkozat kérhető:
Anyanyelvápolók Szövetsége,
1053 Budapest, Károlyi M. u. 16.
Tel.: 317-3062, 317-3611/208

Az Édes Anyanyelvünk szerkesztőbizottsága:
Balázs Géza, Bencédy József,
Deme László (a szerkesztőbizottság elnöke),
Grétsy László, Kemény Gábor, Maróti István

Műszaki szerkesztő: Kovács Gyula

Lapunk kiadását

a Nemzeti Erőforrás Minisztérium, NEMZETI ERŐFORRÁS MINISZTERIUM

a Nemzeti Kulturális Alap,

a Brokernet Jövő Alapítvány,

a Magyar Fejlesztési Bank
Magyar Fejlesztési Bank
Zártkörűen Működő Részvénytársaság

ISSN 0139-0457 (nyomtatott)
ISSN 1588-0311 (online)

Nyomdai előkészítés: Opticult Bt.

„Oh, a szárnyas idő hirtelen elrepül...”

235 éve született Berzsenyi Dániel,
„a somogyi Diogenes”, „a niklai remete”

Irodalmunk egyik ellentmondásos költője: sikeresen gazdálkodó földbirtokos volt, de életének igazi értelmét a klasszicista és a romantikus költészet jelentette. A latin és a német nyelv mellett kiváló ismerője volt a római és a görög mitológiának is. Költői példaképe is Horatius volt. Írásra Kazinczy Ferenc biztatta, de Kölcsey szigorú, néhol igazságtalan bírálatára „niklai remete” lett belőle.

Elégiái közül az utókor és a rostáló idő az egyik legsikerültebbnek *A közelítő tél* (1804–1808 között) című verset ítélte. Ezzel a költeményével emlékezzünk rá!

A szöveg mondatait négyes sorokba és hat szakaszba rendezte a költő.

A szövegösszetartó erőt, a kohéziót az teremti meg, hogy időszembesítő, értékszembesítő, létösszegező költemény (Somos Béla). Ihletője a mulandóság, a virágzót, a termőt és a hervadót egyszerre látja és láttatja. Az idő múlása az értékek pusztulásával jár, s a vers logikája szerint nem teremődik helyettük új.

A szövegmondatok mellérendelő viszonyban kapcsolódnak egymáshoz, s bennük birtokos személyjeles szavak társulnak: *ligetünk, bokrai, völgye, dala, szárnya, koszorúm, tavaszom, ajakam, Lollim szemöldöke*.

Jelentéstani elemként a *nincs* tagadó ige és a *nem* tagadószó ismétlése a múlt értékeinek tragikus elvesztését jelzi. S a felsorolás is azt összegezi, ami elmúlt és ami itt maradt, s ebből bontakozik ki az őszi táj lehangoló képe – *hervadt liget, tarlott bokor, levél zörög, nincs labirinth, illat* –, ami egyszerre jellemzi az évszakot, az ifjúság örömeinek elvesztését s a szomorú niklai környezetet is.

Az eredeti, *Az ős* cím helyett, a statikus állókép helyére Kazinczy javasolta a lopva közeledő fenyegetés mozgalmasságát sugalló jelzős szerkezetet, amely riadalmat is sugall: *A közelítő ős*.

Berzsenyi az antik mitológiából kölcsönözte a *labirinth, Zephyr, symphonia, thyrsus, nektár* szavakat, tisztelegve az ókori költészet maradandó emlékei előtt.

A költemény valóságos természeti képeket és elképzelt, általános világképet rajzol, a tájrajz belső tájba hajlik át, a lelki tájat idézi, az elmúlást idéző törvényt önti művészi formába. Az elmúlás élményét egy látomás, a „szárnyas idő” és a közeli kis világ jelensége, a „kis nefelejcs” párhuzama is növeli. A táj látványával felidézett hangulat gondolati tanulsága: „minden csak jelenés”. Őt érzékszerv rögzíti a szomorú jeleket: – a hervadás sárga, barna színeit a szem; – a symphonia hiányát, az öröm víg dalának elnémulását a fül; – akusztikus élményt idéznek a tartalmi jelentésen túl a *Tarlott bokrai közt sárga levél*

zörög sor ropogó r-jei, emlékeztetve a hervadt levelek zörgésére, zizegésére (Horváth János); – a „balzsamos illat” egy újabb érzékterület lenne, de „a violás völgy nem illatoz”; – az íz, az istenek italának íze: *még alig ízleli nektárját ajakam*, olvashatjuk a szomorú vallomást; – s végül „a lengedező Zephyr”, a könnyű szél simogatása is csak emlék a költő számára (Somos Béla).

A költemény szövege magyar nyelvű, helyenként latin eredetű szavakkal, mai, írott, érzelmkifejező, szépirodalmi alkotás.

A költemény stílusa is szépirodalmi. Komor, viaszgatalan hangulatot teremtenek a rosszhangzású szavak: *hervad, tarlott bokrai, durva, borong, kiholt*, s a néhány jóhangzású szó is csak a hiányt érzékelteti: *balzsamos illat, zöld lugas, vidám völgy, víg dal, kikelet, Lollim barna szemöldöke*. Ebbe a sorba illik a két alliteráció és a *néma homály* szinesztézia összekapcsolása: *A hegy boltozatán néma homály borong...*

Az egyetemes mulandóság megrendültsége, az emberi sors tragikumának fájdalma a vers dallamában, ritmikájában is észrevehető. A költő eredeti tartalommal telítette a klasszikus-időmértékes verssorokat. Formája az ún. aszklepiadészi versszak, három kis aszklepiadészi és egy glükoni sor:

Hervad már ligetünk s díszei hullanak.

– – / – ◡ ◡ / – // – ◡ ◡ / – ◡ / –

Tarlott bokrai közt sárga levél zörög.

– – / – ◡ ◡ / – // – ◡ ◡ / – ◡ / –

Nincs rózsás labirinth, s balzsamos illatok

– / – – / ◡ ◡ – // – ◡ ◡ / – ◡ / –

Közt nem lengedez a Zephyr.

– – / – ◡ ◡ / – ◡ / –

A szöveg szavainak szótári jelentésére ráépül a szövegösszefüggésből adódó érzelmi-hangulati többletjelentés: a természeti kép és az élet elmúlását összekapcsoló szerkesztés. Az igeik közül: *hervad, hullanak, zörög, nem bűg, nem illatoz, borong, elrepül, enyész, elvirít, itt hágy...*, de a jelzők is: *tarlott* (bokor), *durva* (csalét), *néma* (homály), *szárnyas* (idő), *zsenge* (virág)... szófaji értékükkel segítik a szöveg hangulatának kialakítását.

A szóképek közül egyet emeljünk ki: egy mindennapos metaforából – *az idő elrepül* – sajátos gondolatátvitellel született meg a *szárnyas idő* jelzős szerkezet, költői kép.

A költemény szerkezete is klasszikusan kiegyensúlyozott: az általánosságtól a legszemélyesebb vallomásig jut el.

A szöveg mondatai kijelentők, de érzelmileg telítettek, közel állnak a felkiáltó mondatához; a negyedik szakasz második sorát, valamint a hatodik szakasz második és negyedik sorát panaszos felkiáltójel zárja. A sorvégek egybeesnek a mondatok határával. Az igei állítmányok verbális stílusává teszik a szöveget, amely a szerző függő beszéde, az utolsó két szakaszban azonban egyenes beszédbe torkollik.

Málnási Ferenc

VITA Hunfalvyzmus vagy párbeszéd?

Hálás vagyok Büky Lászlónak és a Szerkesztőségnek, hogy lehetőséget teremtettek erre az eszmecsere.* Anyanyelv ügyben ez ma nem természetes. Tavaly ősszel meghívtak az Akadémia Hunfalvy-emlékülésére. A főelőadás fele engem gyalázott a Czuczor–Fogarasi-konferencia szervezése és a „hunfalvyzmus” kifejezés miatt. Válaszolnom nem lehetett. Ime a hunfalvyzmus, a párbeszédképtelen hatalomtudomány.

Lássuk Büky László gondolatait: „Furcsa: van a magyar nyelv, és belőle fakad az észjárás. Mintha fordítva lenne a dolog, amennyire tudom, az egész emberiség a formális logika szerint gondolkodik (...) Bizonytalán Arisztotelész is ezért volt képes ezt logikai rendszerként összefoglalni.”

Nos, a valóságban számos logika létezik. Helyhiány miatt elég, ha az időben Püthagorasz koráig – kb. Kr. e. VI. sz. –, térben Egyiptomtól Kínáig uralkodott analógiás logikát említjük, mely a természetvallásokból ered. Ezek lényege a lét körforgása, az ellentétek egysége. Minden mindennel összefügg: minden Egy. A dolgok megfeleltethetők egymással. Így gondolkodik számos ázsiai nagy vallás több milliárd híve, továbbá az alkimisták, a gyermekek, a szerelmesek, a művészek: „hogyan feleljek aznap, egy köre léptem én” (Radnóti); „Lét és nemlét szüli egymást” (Tao te king).

Az analógiás logika elsősorban agyunk jobb, a formális a bal féltékéjét dolgoztatja. A mértan, a zene jobbféltékés, de a mértékét a bal számolja. Az erősen szemléletes nyelvek inkább „jobbosak”, a fogalmibb inkább „balosak”. A magyar észjárás két-féltékés¹, kettős logikájú. Használunk fogalmakat, miközben szógyökeink képek, melyeknek láttató ereje végigvonul összes származékukon, pl. a *kör*, *ker*, *kor*, *kar*, *gur*, *gör* stb. család valamennyi tagjában megképlik a kerekesség, a körmozgás, görbülés, hajlás. Még az ún. alvó, önmagukban jelentés nélküli gyökök, pl. a *ker* hajtásaiban is fölvilan ugyan e közös kép: *kerül*, *kerge*, *kerek*, *kerék* stb. A hunfalvysta nyelvészet tudományosan sosem cáfolta a gyökrendet, csak szétdőlt, mert pl. más FU nyelvekben találta meg a *kör*, másokban a *ker* rokonait, a *kört* pedig a *körül* származékának nyilvánította. Ilyenformán a magyar ragozóból hovatovább elvonó nyelvvé alakult. Hogy tréfa helyett „tudományról” van szó, arról a TESz. alapján készült Magyar Etimológiai Szótár² vall. Szerinte 41 szavunk keletkezett valamely „tő” toldalékolásával és 245 – hatszor annyi! – „szóelvonással”, vagy picit értelmesebben: „elvonással”³

E nem-arisztotelészi logika szerint előbb állt össze a fogat, s belőle fejlődött ki – elvonással – a ló.⁴ A holland Stephen Lewinson és az ausztrál Nicholas Evans szerint „a nyelv alakítja az agyunkat. Eszerint az ember sokfélőbb, mint gondoltuk, az agyunk is különböző, attól függően, hogy milyen nyelvi környezetben nővünk föl.”⁵ A magyar anyanyelv agyformáló élmenye Budenznek és Hunfalvynak nem adatott meg, ezért nemigen értették Czuczorékát és a „magyar Nyelv Géníussát”. Ki is dobták a Szótárral együtt.

Kodály Zoltánt idézi Büky László: „sem a magyarságnak, sem semmiféle népnek, amellyel a magyarság érintkezett, nem maradt fenn egyetlen hangnyi írott zenei emléke”. Kodály ebbe nem nyugodott bele, hanem kezdeményezte a népzenék számítógépes összevetését. Sajnos, a korabeli technikán a ku-

tatás megfeneklett. Beljebb a magyar észjárásba című közös könyvünkben Juhász Zoltán megvalósította Kodály tervét! Számítógéppel megvizsgálta a magyar népzene 2500 dalát, és arra az eredményre jutott, hogy népzenénk beszédünkhöz hasonlóan gyökökre épül. Majd népzenénket összevetette 24 másikkal, és matematikai adatokkal, hangzó példákkal bizonyította, hogy legközelebbi zenei rokonunk a hanti: mind a kb. 250 vizsgált dala nálunk is élő zenei gyökökre épül. Kiderült, hogy népzenénk legszűkebb rokon körébe tartozik még a kaukázusi karacsáj (1100 dallam) – Szentkatolnai Bálint Gábor ezért írta meg szótárukat, nyelvtanukat! Továbbá a Volga-vidéki csuvas, mari, tatár és votják (2400), az anatóliai (2200), valamint a dakota (1000) népzene!

A dakoták legkésőbb az utolsó jégkorszak végén, 10–12 ezer éve keltek át Amerikába, tehát a közös zenei ősnyelv csakis ennél előbbi lehet. Amikor az említett hat nép elődei még kulturális kapcsolatban álltak Euráziában. A hantik korábbi kiválásának közvetlen bizonyítéka, hogy bár zenéjük jobbra csak gyökökből áll, mégis akadnak közös, strófikus dallamaink. Logikailag kizárható, hogy a távolra került népek ugyanazokat a dalokat építsék föl. Tehát a közös dalokat a hantik vették mitőlünk. Juhász kották helyett megtalálta a sok ezer éves közös dallamokat!

Erős bizonyítékot kapott az ugor–magyar zenei rokonság. Mi a baj? Megint odébb kell tenni az „őshazát”? Ha jól számolom, nyelvészetünk eddig kilenc FU őshazát rajzolt a térképre, és egyszer se mondta, hogy bocs, az előbb tévedtünk.

Büky László idéz és beszél: „a »nyel, nyelv, nyal, nyál« gyökcsalád hangalaki és jelentési egysége kétségtelen», viszont a rokon nyelvekben ez a család nincs sehol. (...) Ha tudnám, mitől kétségtelen ez az egység, talán még magyarnyelv-történezzé is válhatnék...” Olyan messzire nem kell menni. A Müncheni kódexig sem, melyben a *nyelv* még *nyelőnek* íratott. Utána elég egy csokit elnyalogatni, ellenpróbaként kiszáradt torokkal háromnapos zsömlét eszegetni.

Büky László tévesen állítja, hogy Czuczor és Fogarasi A magyar nyelv szótárában „voltaképpen az indoeurópai nyelvekkel való rokonságot igyekeznek bizonyítani”. Czuczorék a hangsúlyt a külhasonlítás helyett a „belhasonlításra” tették. Miként nagy elődeik, és a mostanság társalgó nyelvtársaink, a magyart önmagából, saját rendjéből értelmezték, s nem a FU rokonságnak alárendelt abajdocként. Vitatársam jól látja, hogy a szavakat gyökeikből származtatják, hiszen mi a túrórt ragasztgatnánk gyök híján? Hová tennénk a szóhangsúlyt? Mi kapcsolná össze a szócsaládok – l.: *kör-ker*, *nyel-nyelv* stb. – különféle korokban keletkezett szavait? „Mintegy százötven szanszkrit szógyököt vetettek egybe »alaphangra és értelemre hasonló magyar gyökökkel«, hogy bizonyítsák azt, hogy a magyar szavak részint egy ősből, közös nyelv maradványai, részint az emberi természet közös természetén alapszanak.” Vajon a FU összehasonlító nyelvészet nem egy „ősből, közös nyelvet” próbál kikövetkeztetni? Továbbá Czuczorék a következő szakaszban „altáji”, azaz finn szavak összehasonlítását adják. A Szótárban pedig végig emlegetik az adott szó lehetséges egyéb, összesen vagy ötven más nyelvvel való lehetséges kapcsolatát.

Finn-észt régészek állítják, hogy ők 9000 éve élnek mai hazájukban. Népeink között „fajrokonság” nincs – tehát se őshaza, se közös ősnyelv. Eredhetett-e a magyar – finn, szamojéd, hanti stb. – nyelv a sosem létezett közös ősnyelvből? A kérdések sokasodnak: ki cserélt nyelvet kivel? Mikor, milyen hatások érvényesültek? Honnan a nyelvrokonság meg a zenei? És a tömérdek „ismeretlen eredetű” szavunk? Miért utálja gyermekeink-tanáraink zöme a magyar nyelvtant?

Ideje volna végre nyugodtan, indulatok nélkül társalogni anyanyelvünkről – a dolgot magát nézve.

Czakó Gábor

* L. előző számunkban: Büky László: Mi van a nemzet tudat ernyője alatt? ÉA 2011/3: 12. (A szerk.)

¹ Bővebben: Cz. G.: Beavatás a magyar észjárásba, Bp. 2009. CzSimon Könyvek.

² Tótfalusi István, Arcanum DVD Könyvtár VI., 2004.

³ A számolást géppel végeztem, ám mindkét csoportból kihagytam a nyilvánvalóan idegen szavakat. A határesetek okozhatnak némi pontatlanságot, de nem érintik az arányokat.

⁴ Nyelvújítóink ezerszám készítettek szavakat gyökrebontással: élő szavak gyökeit megtisztították, majd újra toldalékolták: *huzal*, *vonat* stb.

⁵ Az vagy, ahogyan beszélsz, Temészet Világa, 141/10. 479. oldal – a New Scientist nyomán.

Miért érdekes?

Az álmok nyelvi képe

Antropológiai jelenség az álmofejtés, sikeresek az „álmos-könyvek”. Az álmok és jelentésük mindig érdekelték az embereket. „Az emberek 3000 éve is álmodtak, s mindig nagy jelentőséget tulajdonítottak neki” – írja Sigmund Freud, a tudományos (pszichológiai) álmokutató iskolateremtője. Nyomában Carl Gustav Jung mélyítette el az álmelméletet, majd az 1950-es években kapott újabb lökést a kutatás. Napjainkban sok irányból fordul érdeklődés az álmok titokzatos világa felé: a pszichológusok mellett megjelentek az agykutatók és a külföldi kognitív irányzatok képviselői. Eppen ideje, hogy nyelvészeti szempontból is vizsgálat tárgyává tegyük az álmokat.

Freud és Jung

Mind Freud, mind Jung álmokutatójaiban sokszor hivatkozik a nyelvészetre. Freud emlegeti a nyelvben rögzült népi tudást: a nyelvhasználatban rögzült szavak, kifejezések árulkodnak az álom jellegéről, ilyen pl. az *éberálom* ('fantázia és álom határmezsgyéje'), az *Éhes disznó makkal álmodik* ('vágy') stb. Ugyancsak Freud jegyzi meg, hogy az álomban egy régi, „veszendőbe ment kifejezésmóddal állunk szemben”, ugyanaz a szimbolika figyelhető meg benne, mint a mítoszokban, mesékben, közmondásokban, dalokban, költészetben, köznapi nyelvhasználatban. Sőt, az álmok kapcsán megemlíti, hogy a neurotikus emberek tüneteinek nyomán nyerhetünk legmélyebb bepillantást az állítólagos „ősnyelvbe”. Ezeket a gondolatokat kezdtem továbbgondolni és kutatni. Freud az ún. álommunka, vagyis a lappangó álom nyilvánvalóba átfordítása kapcsán segítségül hívja a jelentéstant, valamint a korszakban még divatos gyökelméletet, mint írja: „az ősi gyökyszavak magukban foglalják ellentétüket”. Jung is említi nyelvi párhuzamokat az álmokutatóhoz. Szerinte az álom példázatszerű vagy hasonlat, s „[e]z a sajátosság egyszerűen a primitív nyelv karakterisztikuma is, amelynek virágos fordulatait mindig is szembetűnőnek érezzük”.

Antropológiai nézőpont

Az álmokutatósnak van egy antropológiai nyelvészeti vonulata is. Az álmokutató antropológiai nyelvészeti tematikája a következő lehet: mit álmodunk? (az álmok tematikája), mi a közös az álmainkban? (univerzális álmok, amelyek elvezethetnek a Freud által *filogenetikusan ősidőnek*, Jung által *archetipikus képződményeknek*, illetve *kollektív tudatalattinak* nevezett jelenséghez, s innen már csak egy kis ugrás a velünk születettség gondolata, a Noam Chomsky képviselte *innátizmus*), milyen struktúrák, alakzatok vannak az álmodókban? (ha az álommegfigyelések tapasztalatait nyelvészeti szempontból vallatóra fogjuk, akkor meglepő egyezéseket fedezhetünk fel a retorikai, stilisztikai alakzatok és az álomalakzatok között), végül pedig: mit mutatnak, mit jelenthetnek az álmok? (a pszichológiai kutatásokhoz a nyelvészet adhat támogatást, de e helyett fontosabbnak tartanánk egy összehasonlító etnológiai kutatást az álmofejtésről).

E négy fő kérdés, kutatási irány mellett számos egyéb, a nyelvészet tárgykörébe illő, a nyelvészet oldaláról is magyarázható jelenséget figyeltem meg az álmokutatókban, álmoleírásokban. Ilyen pl. az álomban való beszéd vagy kiabálás, az álomban való olvasás, számolás, az álomban való idegen nyelvű beszéd, az álomban való szóalkotás. Ezeket folyamatosan

Az írás a Modern Filológiai Társaságban 2011. június 21-én tartott előadás erősen tömörített változata. A szerző folytatja az álom „nyelvvel” kapcsolatos kutatásait. Ehhez várja az írásban említett szempontokhoz (antropológiai nézőpont) a saját, élményszerű, nyelvészeti-értékelt adalékokat, megfigyeléseket, valamint minden egyéb észrevételt a szerkesztőség címén vagy a balazsg@due.hu ímélcímen.

vizsgálom, de csak későbbi beszámolóimban kívánom bemutatni, elemezni.

Mi az álom?

Először tisztázzuk azt, hogy mi is az álom! Freud szerint az álom nem a közlés eszköze, senkihez sem akar szólni, de rejtett üzenetek vannak benne. Jung szerint az álom a tudatos gondolkodás feltűnő kontrasztja, illogikus, sőt prelogikus gondolkodást mutat. Elsősorban visszafelé, s talán korlátozottan előrefelé is működik. Freud és Jung egyaránt úgy véli, hogy az álomnak, álmodásnak szerepe van a lélektani egyensúlyozásban, vagyis az álmok vizsgálata önismerethez vezet. Egy mai magyar álmokutató, Bódizs Róbert azt mondja az álomról, hogy olyan, mint a gondolkodás, csak képként éljük meg. A pszichológia és a kommunikációelmélet epizodikus emlékeknek (vizuális, képi emlékeknek) nevezi ezeket. (A képek lefordításának, vagyis verbális áttételének problémájára egyébként Freud is utal.) Simon Péter pszichológus hozzáteszi, hogy az álom esetében „bonyolult agyunk működésének egyfajta melléktermékével állunk szemben, központi idegrendszerünk, kikapcsolni nem tudván, álmokképeket rajzol a tudatunkba”. De ő is megjegyzi, hogy az álmokat bátran felhasználhatjuk fantáziánk gazdagítására, önismeretre vagy lelki gyógyulásra is. Sőt, az is lehetséges, hogy „álmaink egyfajta mentális játszótérként, valóságsszimulációs játékként szolgálnak, ahol tét nélkül begyakorolhatjuk, hogy milyen is átélni fenyegető vagy örömteli helyzeteket”.

Miért fontos az álom?

Az álom vallási vonatkozásai közül ki kell emelnünk a buddhizmus meditatív, belső erőket mozgósító eljárását, a vizualizációt, melynek során „az alvás és az éberség közötti állapotban egy nagyon élénk álomban” vesz részt az alany – utal erre Bethlenfalvy Géza. Ez voltaképpen nem más, mint tudatos álmodás.

Hogy mennyire fontos az álom, azt a köznapi megfigyelésekből is sejtjük. Gyakran halljuk, hogy életünk egyharmadát átalusszuk. Tudományos mérések – például az agy véráramlásának vizsgálata – bizonyítják, hogy „az érzelmi élet és érzelmi emlékezet folyamataiban kiemelkedő szerepet játszó agyi magcsoport” alváskor rendkívüli véráramlással jellemezhető (Bódizs). Köznyelven azt mondhatnánk, az agy éjjel megfeszítetten dolgozik (egy hallgatómegfogalmazása szerint: „takarít”). Ráadásul ma már kutatások bizonyítják, hogy az ember sokkal többet álmodik, mint korábban sejtettük. Bódizs Róbert szerint egy átlagosnak mondható 70 éves élettartamba 23 évnyi alvás, ezen belül kb. 6 évnnyi, mint-

„[A] tipikus álommotívumok összehasonlítása a mitológiákkal valószínűsíti azt a már Nietzsche által is képviselt gondolatot, miszerint az álombeli gondolkodás az észjárás filogenetikailag régebbi fajtájaként fogható fel... Ez a sajátosság egyszerűen a primitív nyelv karakterisztikuma is, amelynek virágos fordulatait mindig is szembetűnőnek érezzük. Ha a régi irodalom kiemelkedő alkotásaira gondolunk, például a bibliai hasonlatok nyelvére, akkor úgy találjuk, hogy amiről ma absztrakció segítségével gondoskodunk, azt hajdan példázatokkal érték el. Még egy olyan filozófus, mint Platon sem restellte bizonyos alapvető eszméit hasonlatokban fejezni ki. Amint testünk magán viseli filogenetikus fejlődése nyomait, úgy az emberi szellem is. Ezért nincs semmi meglepő abban, hogy álmaink példázatnyelvre ősi maradvány.” (Carl Gustav Jung: *Mélysegeink ösvényein*. Analitikus pszichológiai tanulmányok. Gondolat, Budapest, 1994. 124.)

egy 2000 napra rúgó álmodás fér bele. Ha ilyen sok idő megy el életünkben az álomra, akkor nagyon is fontos a vele való foglalkozás, álmaink szerepének tudatosítása.

Sokan mondják: „én alig álmodom”. Én is így voltam vele, amíg hosszabb indiai tartózkodásom alatt reggelenként rádöbentem: minden nap álmodom. S amióta tudatosan figyelem álomtevékenységemet, nemcsak a napi álmain, hanem korábbi, elfeledettnek hitt (gyakran visszatérő) álmok emléke is előjött. Az álom valóban nagyon könnyen csúszik a tudatalattiba, de előhívható.

(Folytatása következik a decemberi számban: Álomalakzatok.)

Balázs Géza

„Összefogással a jövő nemzedékéért”

Kósa Erika, a BROKERNET Jövő Alapítvány elnöke válaszol Maróti István kérdéseire

• **Mit kell tudni a BROKERNET Jövő Alapítványról? A szervezet munkáját meghatározó alaptevékenység mennyiben teszi lehetővé azt a nyitottságot, hogy karitatív, egészségügyi, kulturális, szociális kezdeményezéseket támogassanak?**

A BROKERNET Jövő Alapítványt, cégcsoportunk saját alapítványát három évvel ezelőtt hívtuk életre azzal a céllal, hogy olyan kezdeményezések mellé állhassunk elsősorban az oktatás, a kultúra, az egészség és a sport, valamint a szociális támogatás terén, amelyek maradandó értékeket hoznak létre, vagy meglévő értékek fenntartását támogatják. Tevékenységünkkel nem titkolt célunk, hogy a jövő generációi számára is mintaként szolgálhassunk. Alaptevékenységünk tehát nemcsak hogy lehetővé teszi az ilyen témájú események támogatását, hanem kifejezetten ezzel a céllal jött létre. Munkánk során szorosan támaszkodunk több ezer főből álló munkatársi hálózatunkra, alkalmazottainkra és családjaikra. Tanácsadóink nap mint nap személyes kapcsolatban állnak a magyar társadalom tagjaival, így nemcsak pénzügyi helyzetükkel, hanem az őket foglalkoztató egyéb kérdésekkel is szembesülnek. Éppen ezért egész társadalmat érintő problémákra szeretnénk a figyelmet felhívni, és példamutató cselekedetekkel elindulni a változás útján. Tudjuk, hogy csak úgy lehetünk igazán sikeresek, ha tevékenységünk középpontjába az embereket állítjuk.

• **Hogyan született az a gondolat, hogy a 2008-ban megnyitott Magyar Nyelv Múzeumát megismertessék különböző földrajzi területeken lévő általános és középiskolák tanulóival?**

Anyanyelvünk ápolása fontos feladat mindannyiunk számára, hiszen ezen a nyelven fogalmazódnak meg gondolataink, teremtünk kapcsolatot a külvilággal. Manapság egyre inkább előtérbe kerül a különböző idegen nyelvek elsajátítása, amely gyorsan fejlődő világunkban természetesen elengedhetetlen. Ám szeretnénk felhívni a tanulók figyelmét arra, hogy az idegen nyelvek tanulása is akkor sikeres, ha megvannak a helyes anyanyelvi alapok. A magyar nyelv ápolása és helyes használata legalább akkora érdem, mint egy idegen nyelv biztos tudása.

Egy éve sikeresen indítottuk el azt a pályázatot, amelynek nyertesait egynapos buszos kirándulás keretében jutattuk el Széphalomra, ahol rendhagyó irodalomóra keretében megtekinthették a Magyar Nyelv Házát és a Kazinczy Emlékházat is.

Eddig összesen közel 1000 gyermek és kísérő tanáraik vehettek részt a programban, melyre olyan általános és középiskolák osztályok pályázhattak, amelyeknek az osztályátalaga magyar nyelv és irodalomból elérte a 4,0-et.

Minden tanévben más megye iskoláinak adjuk meg a lehetőséget, mert célunk ezzel, hogy országos szintre terjesszük ki a pályázatot.

• **Milyen szándékok alapján döntött úgy az Alapítvány kuratóriuma, hogy támogassa az Anyanyelvápolók Szövetségét? Egyszeri együttműködésről van szó, vagy hosszabb távra tervezik?**

Fontosnak tartjuk, hogy társadalmi tevékenységünkéről a médiában is beszámoljunk, és éppen egy ilyen megjelenés után érkezett hozzánk a megkeresés az Anyanyelvápolók Szövetségétől a javaslattal, hogy közös céljaink egyfajta együttműködésben teljesíthetnének ki. A szövetség nyomán követte az alapítvány kulturális programjait, azon belül is az anyanyelvápolásért tett erőfeszítéseinket, így merült fel az, hogy együtt még szélesebb körben juttathatjuk el mondanivalónkat a társadalomhoz.

A BROKERNET Jövő Alapítvány már megalakulásakor az „Összefogással a jövő nemzedékéért” eszméjét tűzte zászlajára. Kulturális támogatási programjainkat éppúgy hosszú távra tervezzük, mint az együttműködést az Anyanyelvápolók Szövetségével. Bízunk benne, hogy a támogatásunk által létrejövő szövetségi programok az egész társadalom javát szolgálják majd.

• **Valószínűleg személyes okok is befolyásolják, hogy az anyanyelv védelmének ügyét egyénileg is példamutatóan támogatja. Mit lehet tudni ennek háttéréről?**

Valóban van kötődésem az anyanyelvi versenyekhez. Iskolás koromban volt alkalmam többször is összemérni tudásomat a társaiméval. A Kazinczy nyelvhasználati versenynek egyszer győztese is voltam, amit olyan sikerként könyveltem el az életemben, amelyre a mai napig büszke vagyok. Szeretném, ha a mostani iskolásoknak is részük lehetne ehhez fogható élményben.

Az alapítvánnyal ezért tavaly csatlakoztunk az Édes anyanyelvünk országos nyelvhasználati verseny támogatói köréhez. Az első három helyezettnek különdíjat ajánlottunk fel, minden részt vevő diáknak pedig könyvjuttalmat adományoztunk.

• **Összegezve, hogyan lehet megfogalmazni a BROKERNET Jövő Alapítvány által gyakorolt támogatások filozófiáját?**

Hisszük, hogy a mai változó társadalomban csak nagyon erős összefogással lehet sikeres egy szervezet. Akkor tud igazán tartós eredményeket felmutatni, ha képes valódi egységet képezni, azonos értékrendek mentén működik, azonos célokkal, üzenetekkel és feltételrendszerrel. Mindemellett nagyon fontosnak tartjuk, hogy a BROKERNET Csoport olyan célokért is tegyen, melyek a társadalmi összefogást segítik. Reméljük, hogy megmozdulásainkkal másokat is motiválni tudunk. Szeretnénk felhívni az egész társadalom figyelmét azokra a problémákra, amelyek mindannyiunkat érintenek. Nem titkolt szándékunk, hogy szeretnénk ezen a területen is példaértékűen elől járni.

Új szavakat tanulok

Asszisztancia [?!]

Ez év márciusában a lutoni repülőtéren egy fapados légitársaság budapesti járatának indulására várva unaloműzésül, egyéb olvasnivaló híján, figyelmesen átböngésztem a beszállókártyámat (boarding pass), amely ennél a társaságnál nem is kártya, hanem A/4-es méretű papírlap. Annak persze örültem, hogy a magyar utasok kedvéért a szöveg magyar nyelvű, amikor azonban az Utazási tippek rovatához értem, korrektorszem tüstént megakadt valamin. Mégpedig ezen a mondaton: „Amennyiben reptéri asszisztanciát foglalt, kérjük, a reptérre érve keresse fel a reptéri asszisztanciáért felelős munkatársunkat.” (Az eredeti szöveg másolatát mellékelem.)

Asszisztancia?! Van-e egyáltalán ilyen szavunk? Vagy ez csupán sajtóhiba, melléütés *asszisztencia* helyett? – töprengtem (volt rá időm). Az, hogy a közlés tartalmilag mit jelent, világosan kiderült a címből („Különleges odafigyelést igénylő utasok”) és a következő mondatból: „Ha kerekesszékekkel kíván utazni, javasoljuk, hogy a járat indulása előtt legalább 60 perccel érkezzen meg a reptérre.” Annak a segítőszolgáltatnak a munkatársairól van szó, amely a mozgásukban korlátozott, illetve beteg utasokat segíti a repülőtéri közlekedésben, a gépre való felszállásban.

[...] *kapcsolatnál van valami, de mi? Köszí az asszisztanciát.* [Aláírás];

Nem tudom[,] mi lehet a gond, most várom a műszaki mentést, nemrég járt le az 1 éves asszisztancia[,] kíváncsi leszek[,] mennyibe fáj majd a mentés.

Hogyan alakulhatott ki ez a szabálytalan szóalak? Újabbán, ha valami nyelvi furcsaságba ütközöm, elsőként az angol-magyar szótárt lapozom fel. Íme: **assistance** = segítség, támogatás; jelenlét, nézőközönség. Kiejtése az Országshoztár jelölése szerint: [ə'sistəns], azaz a hangsúly a második szótagra esik, emiatt az első és a harmadik szótagban rövid, elmosódott, teljesen színtelen magánhangzó, ún. sva hangzik. Ez kb. a magyar *e* és *ö* közötti hangnak felel meg. Mindenesetre inkább *e*, mint *a* (mármint rövid *a*).

Eszerint az angol hatást nem a kiejtett, hanem a leírt szóalak, az írásképe fejtette ki. A repülőtársaság közleményének, az internetes reklámoknak és az üzeneteknek az íróit az *assistance* második *a*-ja készítette arra, hogy a magyar nyelvben igen régóta használatos, latin eredetű *asszisztencia* főnevet ezzel az angolosan torzult szóalakkal helyettesítsék: *asszisztancia*.

Utazási tippek

Hozzon fényképes igazolványt

- Biztonsági okokból a járatokon, beleértve a belföldi járatokat is, csak fényképes igazolvánnyal utazhat.

Ne késsen!

- Annak érdekében, hogy járataink időben induljanak, a beszállás pontosan a feltüntetett időpontban ér véget. Ügyeljen rá, hogy legyen ideje kerezatüljutni a reptéren.

Különleges odafigyelést igénylő utasok

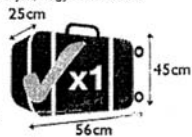
- Amennyiben reptéri asszisztanciát foglalt, kérjük, a reptérre érve keresse fel a reptéri asszisztanciáért felelős munkatársainkat.
- Ha kerekesszékekkel kíván utazni, javasoljuk, hogy a járat indulása előtt legalább 60 perccel érkezzen meg a reptérre.

Csak EGY kézipoggyász engedélyezett

- Személyenként egy db 56 x 45 x 25 cm-es csomag vihető fel a fedélzetre (a kerekelt is beleszámítva). Sok utas, illetve túl sok csomag esetén előfordulhat, hogy a csomagját csak feladott csomagként tudjuk szállítani.

- Amennyiben több kisebb kézipoggyással utazna (például laptop és fotótáska), ezeket egy táskába kell tennie, melynek mérete a megengedett korlát alatt van. A biztonsági megfontolásokon túl ez által biztosítjuk, hogy minden utas kézipoggyászáának elegendő hely jut.

- Ha egynél több, vagy túlméretes csomaggal érkezik a kapuhoz, a csomagot csak feladott csomagként tudjuk szállítani, amelynek díja magasabb, mintha ön aata volna fel az utasfelvételnél.

Gyanús volt persze, hogy a szokatlan szóalak egymás után kétszer is előfordult a szövegben, amelyben egyébként egyetlen sajtóhibát sem találtam. Hazaérve tehát egyik első dolgom volt, hogy az interneten utánanézzek az *asszisztancia* szónak. Az eredmény egy kissé meglepő volt, a keresőprogram ugyanis több mint ezer (!) adatelőfordulást regisztrált erre a hangsorra.

Az adatok nagy többsége reklámszövegben fordult elő. Lásunk belőlük egy csokorra valót (a példák helyesírását nem javítottam).

VIP asszisztancia. *Úgy induláskor, mint érkezéskor a repülőtéren név szerint fogadjuk Önt;*

Ebben bátran számíthatnak segítségnyújtó partnerünk, a világ legnagyobb asszisztancia szervezete, az Europ [!] Assistance világméretű hálózatára is;

Használt és új építésű ingatlanok értékesítése, közvetítése, teljes körű jogi asszisztancia biztosítása;

Pályázatírási- és energiatanúsítvány kiállítási asszisztancia;

Gerincnyújtó! Egyenesen a gyártótól! [...] Betanítással asszisztancia nélkül: [...] Ft;

Mindenre kiterjedő szakmai asszisztancia – patinás nyomdai hátterekkel;

Ha a GPS-adatok vételét például magas épületek vagy hegyek akadályozzák, a GPS Asszisztancia funkció egyéb hozzáférhető információk alkalmazásával pótolja azok hiányát;

[...] ezért a pénzért a szevezők [!] mindhárom napra asszisztanciát biztosítanak;

Az asszisztancia szolgáltatás megoldás lehet a problémákra.

Elvéve azonban felbukkantak olyan példák is, amelyek nem hirdetésből, hanem hozzászólásból, üzenetből valók:

Ha felütünk néhány közkézen forgó idegenszó-szótárt az **asszisztencia** címszavánál, azt láthatjuk, hogy csak a '(fog)orvos, tudományos kutató szakképzett segédszemélyzete', illetve az általános 'segítség(nyújtás), segédlet' jelentés található meg bennük, a példáinkban megfigyelhető újabb, repülőtéri, műszaki, számítógépes stb. alkalmazások még nem. Ezért fennáll a veszélye annak, hogy nyelvi tájékozatlan (elsősorban a magyar nyelvben képzetlen) egyének azt higgyék, hogy az *asszisztancia* egy más jelentésű másik szó, amelyet jogosan használhatnak a hagyományos *asszisztencia* mellett. (Hogy nem mellett, hanem helyett, addig az én pesszimizmusom sem terjed.) A lehetséges szóhasadás első jeleit azok a példák mutatják, amelyekben mind a két szóalak megjelenik:

Online biztosításkötés • Asszisztancia [!] • Orvosi asszisztencia • Gépjármű asszisztencia • Home asszisztencia.

Bár a szóhasadás, mint ezt Grétsy László klasszikussá vált monográfiájából tudjuk, természetes és egészséges nyelvi folyamat, ebben az esetben semmi néven nevezendő nyereséget nem nyújtana a magyar nyelvnek. Remélem, hogy nem is kell megérnem például az orvosi *asszisztencia* és a repülőtéri *asszisztancia* kettéválását.

De talán nem is kell még ettől tartanunk. Ha a keresőben nemcsak a szemünket bántó *asszisztanciát* írjuk be, hanem a megszokott *asszisztenciát* is, azt láthatjuk, hogy ez utóbbi még mindig több mint 900-szor olyan gyakori, mint szabálytalan „alakváltozata”. Egyelőre tehát nem érdemes megkongatni a vészharangot. De a kötele már itt van a kezem ügyében.

Kemény Gábor

„Piktorezk” helyesírás

A 'szekrény' jelentésű szó, az *armarium* már a latinban is változott: *almarium* lett belőle, amely régen a magyarba is bekerült, már 1517-ből van írásbeli adat a használatára: „kij vona az kevnjveket olj tzytan, mynt ha jgeen zaraz *almariumban* tartották volna” – olvasható a Domonkos-kódexben. Hanem az idők folyamán a változás a magyarban is folyt, se szeri, se száma a szó változatainak: *alamárium*, *alamárijom*, *almárium*; *almárijum*, *amárium*, *ómárgyom*; *ómárium* stb. Eleink századokig hallomás után mondták ki a szót – amelyet többnyire falusi paptól, tanítótól hallottak, akik (valamelyest) ismerték a latint –, ezért azután mindenki úgy mondta, ahogy tudta, vagyis amiként a szokatlan hangfelépítést a magyar szokásos alakjához illőnek vélte. A sok nyelvjárási változat részben ennek a következménye, részben annak, hogy az egyes változatok a különböző nyelvjárásokban önálló életet kezdtek élni, amelynek során át- meg átalakultak. Iskolát járt eleink a szilvapálinkát némi humorral *szilvórium*nak, a pipázószobát vagy a pipagyűjteményt *pipatórium*nak, a dorgálást (szidalmazást) *dorgatórium*nak latinizálták – utánozva a latin szavak végződéseit, amelyeket szinte magyar képzőként használtak. A jelenség oka az *armarium* szó: azt hitték, vagy tréfából azt gondolták ugyanis róla, hogy a magyar *alma* a töve, és per analogiam – hogy a latinnál maradjunk – a *pipa* meg a *szilva* is lehet hasonló alapszó. A jelenség ma is megvan, az utóbbi években nem humoros célzattal, hanem valamilyen eleganciát sejtetve születnek ilyesfélék. A bronzból létrejött a *bronzárium*, amelyben a megfelelő berendezés jóvoltából barnulni lehet; a vízből a *vízárium* szót hozták létre egy vízvezeték-szereléssel foglalkozó cég nevéként.

Alaki vagy értelmezési pontatlanságból létrejövő új szavak, azaz népetimológiák manapság is születnek. S nem föltétlenül abban a műveltségi körben – hiszen az manapság nem is létezik –, amelyik a *peronoszpóra* nevű, a szőlőt károsító gombát *feneroszporának*, *peronoszpornak* hallotta, értelmesítve ezzel az újkori latin szót, amelyet egyébként görög szavakból alkottak. A nyelvi és a kevéske nem nyelvi (ki)műveltség, párosulva a hasonló nyelvi alakulatok hatásával, bármikor hozhat létre népetimológiát.

A közelmúltban olvashattuk egyik napilapunk fényképe alatt, illetőleg magában a cikkben is: „... mindenki láthatta és fotózhatta Dévény várát az 1920 előtti magyar államhatárt jelző *piktorezk* szikláival”. Nézzük csak a hasonlót! *Arabesk*, *burleszk*, *groteszk*, *humoreszk* – ezeket sorolja a magyar nyelv szóvégmutato szótára. Az *arabesk* és a *burleszk* a XVIII. század vége óta ismeretes, Kazinczy levelezéséből van mindegyikre az első adat. Végso soron mindkettő az olaszra megy vissza: *arabesco* 'arab stílusú díszítmény', *burlesco* 'gúnyolódás, tréfa; bohózat'. Weöres Sándor *Arabesque* és *Suite burlesque* verscímei (a stílust jelző írásképp okán) nem követik a magyar kiejtésre alapozó helyesírást.

A *humoreszk* nyelvünkben német eredetű, de végül is a latin *humor* 'nedvesség' származéka; 'testnedv', 'jó kedély' jelentésben bekerült számos európai nyelvbe, alaku-

A szerző, folyóiratunk régi, rendszeres munkatársa október 7-én ünnepli 70. születésnapját. Ebből az alkalomból további jó egészséget és szakmai sikereket kíván neki a szerkesztőség.

lása a *groteszk*, *burleszk* mintájára történhetett. Utóbbi irodalomtudományi és zenei szakszó több nyelvben. Ugyancsak jobbára szakszóként ismeretes az irodalomtudományban használatos *pikareszk*, amely voltaképp spanyol irodalmi műfaj, XVI–XVII. századi regényforma, hőse a serdülő, alacsony származású csavargó (*picaro*), aki kalandjai során, sokszor a mindennapi betevő falatért való küzdelemben érik felnőtté. A *groteszk* pedig az olasz *grottesco* 'torz, bizarr', 'zsúfolt rajzolatú kép' jelentésű szóra vezethető vissza (alapja a *grotta* 'barlang'). A *groteszk* is nemzetközi szó. Weöres Sándornak *Groteszk* című költeménye is van.

No és a *piktorezk*? Ez bizony népetimológia a javából, még ha sajtómunkás terméke is. Nyilvánvaló, hogy az újságíró a *piktor* főnevet hallja bele az egyébként *pittoreszk* alakú szavunkba, amely – mondanunk sem kell – az olasz *pittoresco* 'festői, festőien szép; festő ecsetjére való' melléknévvel van rokonságban, s szintén nemzetközi szó. Ilyennek minősíti például a Magyar értelmező kéziszótár 2003. évi kiadása.

Széles körben ismeretes az a mondás, amelyet állítólag Antonio Coreggio (Allegrí), az érett reneszánsz egyik legkiválóbb festője tett a bolognai Szent Cecília-oltárkép előtt, amelyet Raffaello alkotott: „Én is festő vagyok”. E szállóige több helyütt föllelhető a magyar irodalomban. Jelles felhasználója Kazinczy Ferenc – aki mai szóhasználattal élve műgyűjtő is volt – epigrammája az Új tövises és virágokból:

Anch'io pittore

Mert én is művész vagyok ám! – ezt mondta Coreggio. – Fess[,] mint ő, 's bízvást mondhatod[,] a' mit akarsz.

Mikszáth Kálmán kétszer is használja a szólást. Az egyik helyen a bevezető szövegmondatrészben előre jelzi a szólásnak festőre, festésre vonatkozó tárgyát: „Ha baj festéséről van szó, mindenki hozza a maga ecsetjét: *Anch'io sono pittore*, de ha örömhírről van szó, a város egyszerre megtelik siketekkel és némákkal” (Mindenkinek lépik egyet, 1902). Másodszor Mikszáth arról ír, miként kedveskedtek annak idején Jókainak országgyűlési képviselőtársai, a nagy tisztelettel körülvevő író e mondással fejezte ki, hogy nála is van bizonyos nedű: „Luppa Péter rózsát tűzött a gomblyukába, Bohus László konyakkal kínálta (mire ő is felmutatta a maga konyakos kulacsát: *Anch'io sono pittore*)” (Jókai Mór élete és kora, 1905–1906). Egyébként Jókai műveiben is előfordul a mondás. És sok más helyen. Juhász Gyula egyik versének címe már rövidítve adja a megnyilatkozást arra számítva, hogy az olvasók ismerik: *Anch'io*. A költemény kezdete:

*Művész vagyok. kifáradt, keskeny ujjam
Egy lant idegén álmodozva babrál,
Úgy simogatom a szép és új igéket,
Mint perzsa szőnyegét a kalmár.*

E néhány példa is mutatja, a *pittoreszk* főnévnek a magyar nyelvben és nyelvhasználatban vannak művelődéstörténeti és irodalmi vonatkozásai, nem is szólva arról, hogy a magyar nyelv értelmező szótára immár fél évszázada leírta a jelentését is: „Festő ecsetjére kívánczó; festményre emlékeztető; festői”. E jeles szótár még a *pittoreszk* alakváltozatot is közli, továbbá jelzi, hogy a szó használata kerülendő, amit mostanság talán szerencsésebb kissé módosítva így mondani: használata elkerülhető. Mindenesetre a fentebb említett *piktorezk*nek nincsenek és aligha lesznek művelődéstörténeti kapcsolatai, megmarad a népetimológia egyedi esetének, amely azonban egy országos napilapban némiképp groteszk.

Büky László

OKTV 2011/2012. Magyar nyelv – ajánlások a dolgozatokhoz

1. Egy kortárs regény nyelvi rétegeinek bemutatása: Grecsó Krisztián: Mellettem elférsz

Grecsó Krisztián 2011-ben megjelent új regényének kiindulópontja: pályakezdő, fiatal hivatalnok hőse egy régi fényképhez hozzátartozóinak emlékezetére alapján egy történetet kapcsol, amiről azonban kiderül, hogy több ponton kiegészítésre és pontosításra szorul. Keres, kutat, kérdez; felgöngyölíti családja három nemzedékének örömeit, vágyait és kétségeit, és eközben egyre magabiztosabban mozog a számára addig idegen nagyvárosi közegben.

A múlt bizonyítékai jellegzetesen különböznek a mától, a regényben ennek mutatói a korfestő nyelvi változások. A szerző áradó mesélőkedve több történetet fon össze, amelyeket érdemes nyelvi szempontból is „szétszálazni”. A retorizálatlan előbeszéd-szerűség milyen szerkesztésmód eredménye? Hogyan mond történetet, mikor, ki beszél? Alkalmazza vagy mellőzi a párbeszéd részeket az író? A személyesség miféle nyelvi és nyelven kívüli eszközök alkalmazása révén érvényesül? A regény fogadtatásakor a kritikák a vallomások hangnem alapján azt kutatták, meddig tart az igaz történet, és hol kezdődik a fikció. Erről Grecsó Krisztián nyilatkozatai sem igazítanak el egyértelműen.

A feszes szerkezetű, kötőszavakat és utalószavakat csak a legszükségesebb esetben tartalmazó mondatszerkesztés jellegzetes hatáskeltő eszköze a regénynek. Lényeges vizsgálati szempont lehet mind a mondat-, mind a szóstatisztika.

Az elbeszélés két élesen eltérő helyszíne – a faluszéli telep és Budapest – meg a váltakozó idő különböző nyelvi regiszterekben jelenik meg. Felfedezhető-e regionális ízek, tájnyelvi szavak a szövegben? Miért hat ma paródiának a tájnyelv? Hogyan lesz az alakok jellemzésének eszköze a beszédmódjuk?

A kortárs írók friss szemmel tekintenek a magyar irodalom hagyományaira. Első regényei alapján az a közkeletű nézet alakult ki Grecsó Krisztiánról, hogy a nagy realista szerzők: Mikszáth, Móricz világát, szemléletmódját folytatja. Az anekdotikus elbeszélésmód mellett legfeljebb annyiban, hogy a képek, metaforák és alakzatok rendszere az olvasatnak egy másik szintjét hozza létre.

A regény kedvező fogadtatását a napilapok és kritikai folyóiratok cikkei is igazolják: Deczki Sarolta: Szerződés a testtel. Műút 2011. 2–3.; Takács Ferenc: Biztos pontok. Mozgó Világ 2011. május; Csobánka Zsuzsa: Kényszeresen a mélybe. Prae.hu; Urfi Péter: Lektűrnek túl okos. Magyar Narancs 2011. 6. 16.; Antal Balázs: Akiben minden és mindenki elfér. Bárka (online). Az általános szakirodalomból: Bańczerowski Janusz 2008. A világ nyelvi képe (A világkép mint a valóság metaképe a nyelvben és a nyelvhasználatban). Segédkönyvek a nyelvészet tanulmányozásához 86. Tinta Könyvkiadó, Budapest 100–121; Mihail Bahtyin 2007. A tett filozófiája – A szó a regényben. Gond-Cura Alapítvány, Budapest 107–347; Szilágyi Zsófia 2008. A továbbélt Móricz. Kalligram 171–89.

Szarvas Rita

2. Nyelvi találmányosság a reklámok nyelvében (egy szabadon választott korszak vizsgálata)

A reklám hivatalos meghatározás szerint: valamely áru megvásárlására vagy szolgáltatás igénybevételére ösztönző, általában a tömegtájékoztató révén terjedő, gyakran meglepő képi, zenei, nyelvi eszközöket is alkalmazó hirdetés. A reklám története már az ókorban elkezdődött. Témája, nyelvi anyaga az idők folyamán változott. Korunkban megnövekedett a reklámok száma, megjelenési formájuk is változott. A legfőbb cél, hogy figyelemfelhívó és eredményes legyen. Egyre többször találkozunk nyelvi találmányosságot kiaknázó reklámokkal is.

A pályázat megírása előtt érdemes általánosságban megismerni a reklámmal, majd a választott korszakkal. A pályamű középpontjában a nyelvi találmányosságot mutató reklámok álljanak. Fontos, hogy a nyelvi jelenség magyarázatát is elvégezze a dolgozatíró. Tájékoztató szakirodalom: Baja Sándor: Marketingkalandok: márkák a gyakorlatban Budapesttől Párizsig (2004), Varga

István, Szecső Tamás: A reklám (1960), Bernard Brochand, Jacques Lendrevie: A reklám alapkönyve (2004), Rozványi Dávid: Reklám és társai (2002), Hoffmann Istvánné, Buzási János: A reklám birodalmából (2000), Ravasz Károly, Kaminszki György: A reklám kézikönyve (1973), Földi Katalin: A reklám lélektana (1977), Hoffmann Istvánné: Reklámmérték. Az első magyar közvélemény-kutatás a hazai reklámokról, rekláméletéről (1988), Salánki Ágnes szerk.: A reklámról – ma – Magyarországon (2001), David Ogilvy: Egy reklámszakember vallomásai (1995).

Kovács Ferencné

3. A szaknyelv sajátosságai. Egy választott szaknyelv jellemzése (pl. kialakulása, mai problematikája, terminológiája)

Tágan értelmezzük a szaknyelv fogalmát, és a szaknyelvek vizsgálatán belül sem húzunk tematikai vagy időbeli korlátokat. Írhatnak a legkülönbözőbb szakmák, foglalkozások és tudományterületek nyelvhasználatáról és terminusairól, választhatnak közülük vagy nézhetik összefüggéseiket. Kitérhetnek általában is a szaknyelv és a terminológia problematikájára, valamint a csoportnyelvek, a regiszter, a nyelvváltozatok fogalmára. Végezhetnek böngészést ígér egy százéves könyv, Freckay János Mesterségek szótára (reprint kiadása: Nap Kiadó, 2001). A mi korunkban is születnek szakszótárak, pl. Infoszótár (Bódi Zoltántól, Tinta Könyvkiadó). Mind a régi, mind a mai szakszótárak anyagából elemezhetők például a szakszavak etimológiai csoportjai, a magyartitási kísérletek, a (munka)eszközöknek és a velük végzett cselekvéseknek a megnevezésmódjai, a különféle összehasonlítások.

A szaknyelvek kezdeteiről legtöbbször Fábian Pál, Kovalovszky Miklós írásaiból (a Nyelvünk a reformkorban c., Pais Dezső szerkesztette kötetben, 1955, Akadémiai Kiadó), illetve az egykori műszótárakból, magyartitó szótárakból tudhatunk meg. Izgalmas böngészést ígér egy százéves könyv, Freckay János Mesterségek szótára (reprint kiadása: Nap Kiadó, 2001). A mi korunkban is születnek szakszótárak, pl. Infoszótár (Bódi Zoltántól, Tinta Könyvkiadó). Mind a régi, mind a mai szakszótárak anyagából elemezhetők például a szakszavak etimológiai csoportjai, a magyartitási kísérletek, a (munka)eszközöknek és a velük végzett cselekvéseknek a megnevezésmódjai, a különféle összehasonlítások.

Fel lehet keresni a szakmák mai mestereit vagy a már idősebbeket, például a nyomdászokat, és szakmai kifejezéseket gyűjteni tőlük. Vizsgálható egy-egy tudományos folyóirat szakszóhasználatát vagy egy tankönyv vagy tankönyvcsoport terminológiáját. (Milyen szakszavakat használ? Egyértelműen használja-e őket? Megmagyarázza-e mindegyiket? Hasonló tankönyvekkel, gyakorlófüzetekkel megegyezően használja-e? – Vö. Fóris Ágota 2006. A terminológiai szemlélet a tankönyvek minőségi megítélésében. Iskolakultúra 16/5: 79–88.)

A szakmai nyelvhasználatot és a szaktudományos szövegeket erősen jellemzi a speciális szókincs, valamint a szakszavak gyakorisága (például köznyelvi szövegekhez képest). Fontos feladat tehát a szakkifejezések gyűjtése és sokoldalú (köztük: statisztikai) vizsgálata. Emellett a szakmai jellegű szövegek sajátos mondat-szerkesztéssel, szövegalkatással, stilisztikai jegyekkel is jellemezhetők. Figyelembe kell venni, hogy más-más kommunikációs szituációban másként használhatják a szaknyelvet és szavait. Ez utóbbi témák vizsgálata a szövegten és a szociolingvisztika szempontjainak erősödésével egyre indokoltabbá válik.

A terminológia vizsgálata a nyelvtudománynak fontos kérdéskörévé vált. 2005-ben megalakult a Magyar Nyelv Terminológiai Tanácsa (MaTT). Van már önálló terminológiai folyóirat is: a Magyar Terminológia (2008-tól). Tudományos folyóirataink több tanulmányt közöltek már a témában: Magyar Nyelvőr 1982, 2003, 2004; Magyar Nyelv 1982, 2007; Magyar Tudomány 2006/6. L. még: Fóris Ágota 2010. A szaknyelvkutatás modelljei és módszerei: szociolingvisztikai megközelítés. Magyar Nyelv 424–39.

Gallasy Magdolna

Tanács

Az ajánlások valóban ajánlások, azaz segítséget igyekezünk adni a választásban és tájékozódásban, de ez nem jelenti azt, hogy kötelező minden említett résztemát érinteni a pályamunkában, sem pedig az ajánlás mindegyik szakirodalmi tételét beledolgozni.

Senkinek a gondolatait ne vegyék át a szerző nevének említése nélkül. A hivatkozások elhagyása a dolgozat szövegében megengedhetetlen, mert ezzel mintegy saját eredményként mutatnák be a másokét. Természetesen, ha valaki saját elgondolását, példáját stb. írja le, a szerzőségnek akkor is ki kell derülnie (többnyire néhány szavas megfogalmazással).

A 46. győri Kazinczy-verseny megnyitója és záróbeszéde (részletek)

2011. április 15. és 17.

A nemzeti szeretet kapcsa

Akik ma itt, immár negyvenhatodik alkalommal összegyűltünk, a legfontosabb közös kincsünkkel, közös anyanyelvünkkel való törődés jegyében gyűltünk össze. S annak nevében, ki szerint az anyanyelv „a nemzeti szeretetnek legszorosabb kapcsolata, s egy testet többé nem tészem”. Bizony, bizony úgy hozták terhes idők, hogy nemzetünk „immár egy testet nem tészem”, így egyetlen kapcsa a nemzeti szeretetnek a nyelv maradt. Onnan hozunk üzenetet s az összetartozás érzésére kitárt szívét, ahol ez a jelképpé magasztosult személy, ennek a versenynek névadója, Kazinczy Ferenc működött, a valamikori ország északi részéből, a Felvidékről.

Mert valójában már csak a szó őriz bennünket, szinte csak a nyelv a nemzeti szeretetnek egyetlen összekötő kapcsa.

S ez a nyelv is veszélyeztetett; az a határon innen és túl egyaránt. Mert ahogy a magyar társadalom emberében visszaszorul az emberség, úgy szorul vissza a nyelvben a magyarság. A ma embere számára minden azt súgja, hogy az ember egyetlen célja a mindenáron való érvényesülés, s ebben minden olyan emberi tulajdonság akadály vagy fölösleges, mely elvonja őt ettől. Ilyenek a mély szívbéli érzések, a szeretet, a barátság vagy akár csak a mások iránti empátia, a mások baján való segítség-készsége, a jó ügy iránti elkötelezettség. Ez erkölcsi igénytelenség. S ennek a lelki igénytelenségnek szinte tükörképe a társadalmi kommunikációban megnyilvánuló célszerűség. A nyelvhasználat leegyszerűsödése és igénytelensége, ugyanakkor a lelki alpáriság megnyilvánulásaként a nyelvi durvaság.

Pedig hát a nyelvnek, az anyanyelvnek jóval nagyobb szerepe van az ember életében, mint az ilyen pusztá és látszólag rosszul értelmezett kommunikáció. Az anyanyelv nem valamilyen érzélgős és romantikus dolog, hanem nagyon is reális és prózai fogalom. Az anyanyelv minden ember számára a „reflexnyelv”, a gondolkodás közvetlen eszköze. Az anyanyelv az, amelyen nem keressük a szavakat, hanem reflexszerűen kimondjuk őket, amelyen a szó közvetítés nélkül kapcsolódik a valóság tényeihez. A magyar anyanyelvű és magyarul gondolkodó beszélő számára a valóságnak az a négy lábú darabja, amely mellett eszünk, *asztal*, maga a tárgy és a fogalom és a név egyszerre, közvetlenül és természetesen. Az idegen nyelv már általában kapcsolt reflex: a *stól*, a *Tisch*, a *table*, a *mensa* stb. nem közvetlenül a tárgyat jelöli a magyar anyanyelvű számára, hanem az anyanyelven kialakított asztal fogalmát, az asztal szóhoz kapcsolódva, másodlagosan. Az anyanyelv tehát ilyen értelemben a világ közvetlen megismerésének az eszköze. S az anyanyelvünkbe (az idegen nyelv rosszul felfogott presztízshatásának következményeként) kéretlenül beszüremkedő idegen szavak a fogalmi gondolkodás rendszerét bontják meg, s a nyelvhasználat általános elsekélyesedéséhez vezetnek. A magyar anyanyelvű kisebbségek esetében a többségi nyelvből bekerülő idegen szavak ugyanilyen szerepet töltenek be. Vegyünk a szlovákiai magyar nyelvhasználatból egy egyszerű példát, mint a *pótkocsi* és a *vlecska*. A szlovákban, a szlovákul beszélő, gondolkodó számára a *vlecska* szónak a *vliect'* (húz, vonszol) alapszóval való kapcsolata többet jelez, mint a tárgyat magát: árulkodik tulajdonságairól, fogalmi kapcsolatairól is. Ugyanígy a *pótkocsi*: a magyarul beszélő számára elhelyez a fogalmak rendszerében, az összes *pótok* és az összes *kocsik* között. De a szlovákiai magyarok nyelvhasználatába átszüremelő *vlecska* semmi másra nem képes, csak azonosításra. Nos: „egy

vlecska nem csinál nyarat”, de a pusztán azonosító értékű, a nyelvben családaltalan alapszók a felhalmozódásnak egy bizonyos fokán a fogalomrendszer helyett már merő nómenklatúrát teremtenek – nyelvben és agyban egyaránt –, felbontják a nyelvben és a gondolkodásban a fogalomalkotás rendszerét, elfedik a dolgok közötti összefüggéseket, azaz metafizikus irányba terelik a gondolkodást. Példát a lépten-nyomon használt idegen szavak ilyen irányú áldatlan hatására a magyarországi nyelvhasználók köréből is hozhatnánk föl. Így egyszerűsödik, sekélyesedik s válik primitívvé a nyelvhasználat. S ez az, ami ellen védekezünk kell. Ezért kell anyanyelvi nyelvhasználatunk színvonalával törődnünk, ez a mi küldetésünk s nem is kevés.

A magyarországi nyelvhasználat igénytelensége ellen az itt összegyűlték a nyelvvel való törődés jegyében bizonyára sokat tesznek. S ha ennek a törődésnek az eredményei nem mindig mutatkoznak azonnal, ez csak azt jelenti, hogy a harcot tovább kell folytatni, s ezért a Szép magyar beszéd versenyébe bekapcsolódók fölkészülése folyamatos feladat kell, hogy legyen.

Ám azoknak a magyar nyelvi közösségeknek, melyek a szomszédos országokban kisebbségként élnek, s ez a magyarul beszélőknek jelentékeny része, más feladataik is vannak. Nekünk azért is küzdenünk kell, hogy anyanyelvünket veszély nélkül, fölszabadultan használhassuk, s az ezeken a versenyeken való részvételünk bizonyítéka annak is, hogy szépen is használjuk. Ugyanis nekünk azt is tudatosíttatnunk kell, hogy az a kisebbségi, aki nyelvét fölszabadultan és szépen beszéli, az könnyedén tanulja meg a többség nyelvét is. Nem a magáé helyett, hanem a magáé mellé. Ha ezt tudatosíttatjuk, akkor a kisebbségi számára a többség nyelvének megtanulása nem jelent nyelvváltást. Ugyanis így megtanulva a másik nyelvet nem föl-ad valamit, hanem megszerez valamit. A legfontosabb, hogy soha, sehol egy pillanatig se alakuljon ki, még az iskolás gyerekekben sem a nyelvek hatalmi hierarchiájának a képzelet. A fő- és alárendelt nyelvek. Ne azt érezze a gyermek, hogy van egy uralkodó nyelv, és az nem az övé. Ennél csak az a fontosabb, hogy minden tudást az anyanyelvén szerezzen meg. A mi, anyanyelvünkért való küzdelmünkben ilyen feladataink is vannak. Ebben a küzdelemben el kell fogadtatnunk a többségi nemzettel azt, hogy minden országnak ép testű, ép lelkű, ép szellemű emberekre van szüksége, s csak a jó közérzetű, nyelviségében-kultúrájában-nemzetiségében nem veszélyeztetett kisebbségi lehet termékeny, megbízható, azaz viszonyát a világgal, az állammal, a többséggel értelmesen, világosan megfogalmazó polgár. Ugyanis aki nem veszélyeztetett, az nem is veszélyes.

Kovács László

Milyen is a mi nyelvünk?

A mi nyelvünket számos külföldi tudós, valamint költőink szépnek tartják; mi magunk is hasonlóképpen gondoljuk. De valóban így van-e?

A híres német lexikon, a Brockhaus 1974-es kiadása a magánhangzó-illeszkedést, a hosszú és rövid magánhangzók határozott megkülönböztetését és a hangsúly szerepét emeli ki, továbbá azt, hogy a magyar alkalmas az időmértékes verselésre, és sokkal nagyobb teret biztosít a rímalkotásnak, mint az indogermán nyelvek.

Minden nyelv szép az azt – különösen anyanyelvünként – beszélők számára, hisz az anyanyelv legbensőbb valónk, „én”-ünknek, személyiségünknek, ember voltunknak a szerves része, sőt legfőbb jellemzője. Méltatlan lenne tehát azt mondanunk valamely másik nyelvre, hogy az nem szép. Ugyanakkor azonban kiemelhetjük egy-egy nyelvnek a jellemző pozitív vonásait, mert ilyenek azért vannak. Vajon miért lett például az olasz az opera nyelve? Nyilván azért, mert páratlanul változatos, szép a hangzása. És miért volt a francia szinte a legutóbbi időkig a diplomáciának, a postának, a közlekedésnek a nemzetközi nyelve? Azért, mert világosan, logikusan lehet általa

kifejezni a mondanivalót. És miért tetszik meg első hallásra a finn mindenkinek? Szép dallamossága miatt.

Nos, ilyen alapon tekintsük át a magyar nyelv jellemzőit, ezúttal közelebbről a hangzását.

Nyelvünket mindenekelőtt a változatos és kellemes hangzás jellemzi. Sok a magánhangzónk, megvan például a szláv nyelvekből hiányzó *ö, ő, ü, ú*, illetve a nyugati nyelvekben nem található *gy, ly, ny, ty*. Ismeretes továbbá, hogy a nyelvet szép hangzásúvá elsősorban a zenei hangok teszik, vagyis a magánhangzók és az ún. zöngés mássalhangzók (*a, b, d, g* stb., élen a likvidákkal, az *l*-lel és az *r*-rel). Ezenkívül fontos a magánhangzók és a mássalhangzók aránya. Tolnai Vilmos egyenesen eszerint rangsorolta a nyelveket. Az ógörög, az olasz és a finn után a mi nyelvünk következik a franciával egy sorban, mivel benne 100 magánhangzóra 142 mássalhangzó esik. Ezeket követik aztán a germán és a szláv nyelvek.

Megjegyezhetjük továbbá, hogy a mi hangjaink tiszta artikulációjúak, nem „nyeljük el” a hangsúlytalan szótagban levő hangokat, mint pl. a német, a francia vagy az angol. Folytathatjuk azzal, hogy nyelvünkben kevés a mássalhangzó-torlódás, és a hangsúly – a kiemlést nem tekintve – mindig az első szótagra esik. És szerencsés a hangok megoszlása, valamint kapcsolásmódja is. Nem lényegtelen az sem, hogy a rövid és a hosszú hangokat határozottan megkülönböztetjük. Főleg ez utóbbi sajátosság teszi lehetővé, hogy nyelvünk kivételesen alkalmas az időmértékes verselés visszaadására, és ez a versforma éppoly tökéletességre emelkedett a magyar irodalomban, mint a görögben vagy a latinban. Gondoljunk e tekintetben Berzsenyi Dániel klasszikus strófászerkezeteire, a Zalán futására vagy Radnóti eklogáira. Mindjárt utalhatunk aztán az ún. szimultán verselésre, azokra az elsősorban jambikus versekre, amelyek hangsúlyos versként is értelmezhetők. Bóka László irodalomtörténész egyenesen ezt írta mintegy fél évszázaddal ezelőtt: „A hadak útja című Ady-versen átcsend a nyugat-európai időmérték, jambus, trochaeus, anapaestus- emlékek, de a verset csak magyaros, hangsúlyos versmondással lehet előadni.”

A költőknek kedvelt eszköze nálunk az ún. hangszimbolika. Bizonyos hangok ugyanis képzésmódjuktól függően – és ha a szövegben egymástól nem messze többször fordulnak elő – meghatározott hangulatot kelthetnek, felerősíthetik a szövegrész jelentése által sugallt érzelmi velejárót. Petőfi Szeptember végén című költeményének ismert sorában („Elhull a virág, eliramlik az élet”) az *l* és *r* hangok, vagyis a likvidák, folyékony hangok maguk is jelzik, sugallják az élet múlását.

Hadd emeljem ki, hogy nyelvünk tréfás használatra is nagyon alkalmas. Idézem Romhányi Józsefnek egy idevágó versét (A teve fohásza): „Té tevél tevévé engem eleve, / Téveled nem ér fel tevefej tétova veleje. / ... Vidd te vevelkem hovato-vább tova, / mivel levét – vert vederbe / feltekerve – nem vedelve / lett betelve / a te tevéd szenvedelmé. / Té nevedbe / legyen eme / nevetlen tevetetem / eltemetve!”

Komolyra fordítva a szót, beszélnem kell még a ritmusról. A hangok, a hangsúly és a melódia (hanglejtés) biztosítják a sajátos magyar ritmust, amelyet nem lehet összetéveszteni mással, és amely legmaradandóbb a nyelv életében. Utalok itt a Finnországban tapasztaltakra. Helsinkiben ugyanis ha több magyar ember megy az utcán vagy a téren, és magyarul beszélnek, a mellettük elhaladó finnek – akik egyébként nem értenek magyarul – úgy érzékelik, hogy az illetők finnül beszéltek. Ugyanez fordítva megesett Budapesten is. Egyébként a jelenséget észlelték már a XIX. század vége felé is. Mi más okozhatta ezeket, csak a ritmus.

Jobbára a költői nyelvről szoltam, de a tárgyalt jelenségek, mutatis mutandis, természetesen vonatkoznak a köznyelvre, a beszélt nyelvre is.

Beszédemet a köszönet szavaival zárom. Köszönet a Kazinczy Gimnázium igazgatójának, tanárainak, Győr városának és mindenkinek, akinek része volt abban, hogy ezúttal is kellemes körülmények között bonyolíthattuk le a versenyt.

Szathmári István

Kazinczy-díj, 2011.

Deme László

Laudációja lapunk 2011/3. számában olvasható.

Kovács László

1970-től 1977-ig a nyitrai Pedagógiai Kar magyar tanszékének oktatója, majd a dunaszerdahelyi Csallóközi Múzeum munkatársa, 1984-től a somorjai magyar gimnázium tanára, később igazgatója volt. 1990 tavaszán a Szlovákiai Magyar Pedagógusok Szövetségének alelnöke, a Független Magyar Kezdeményezés poszsonyi parlamenti képviselője és alelnöke lett. 1995-ben a szlovák oktatási tárca megpróbálkozott az alternatív oktatás bevezetésével, amely egyet jelentett a magyar tannyelvű oktatás leépítésével. A tervet ellen tiltakozó igazgatókat leváltották, köztük Kovács László is. A politikai helyzet megváltozásával 1999-ben ismét a somorjai gimnázium élére került, s egészen nyugdíjazásáig irányította az intézményt. Azóta óraadó tanárként történelmet és magyart tanít.

Anyanyelvi mozgalmainkat több formában is támogatta. Közel két évtized óta szervezője a felvidéki regionális Kazinczy-versenynek. Történelmi-honismereti táborokat ő maga is szervez felvidéki tanulóknak.

Misztrik Lászlóné Pál Jolán

1991 óta a kolozsvári Apáczai Csere János Elméleti Líceum magyar nyelv és irodalom tanára. Magyar–orosz szakos tanári oklevelét a Babeş–Bolyai Tudományegyetem Bölcsészettudományi Karán szerezte, ahol később óraadó tanárként beszédművelést és gyermekirodalmat oktatott.

Tanári pályája kezdetétől kiemelkedő nyelv- és beszédművelő tevékenységét az Apáczai Csere János Elméleti Líceumban kamatoztatta, 15 éve vezeti az intézmény nyelv- és beszédművelő körét.

1996 óta szervezi az országos Aranka György nyelv- és beszédművelő versenyeket. Szakmai előkészítője és szervezője a Bolyai nyári akadémia keretében tartott tanártovábbképzéseknek és az Aranka György ifjúsági anyanyelvi tábornak. 2004-től kezdve az Aranka György Társaság titkára.

Novák Jánosné

A mikóházi Lőrincze Lajos Általános Iskola igazgatója. Húsz éve vezeti iskolája tanulói beszédművelő körét, példát mutatva irányítja a négyévenként megújuló Beszélni nehéz! szakkört. A példamondatok helyes megfejtéséért a tanulói kör 35 alkalommal kapott jutalmat, az éveken át kitartóan végzett és eredményes szakköri munkáért hét alkalommal érdemelték ki a Kazinczy-jutalmat, és megkapták az egyszer odaítélhető Péchy Blanka jutalmat is. Vezetésével példás kapcsolatot alakítottak ki a hegyeshalmi és a szentgáli általános iskolával, s kétévenként megszervezik és igényesen megrendezik a Lőrincze Lajos nevet viselő iskolák találkozóját.

Szakács Béla

Évtizedeken át a budapesti Ganz Ábrahám Szakképző Iskola magyar–történelem szakos tanára volt. Szakfelügyelőként, szaktanácsadóként sok-sok magyartanár munkáját segítette példamutató igényességgel. A fővárosi középiskolai anyanyelvi és irodalmi versenyeknek nélkülözhetetlen mindenese. Szakmai tudását készséggel osztotta meg az érdeklődő kollégákkal; tankönyvek, tanulmányok szerzőjeként, szakmai anyagok, könyvek lektorként, Jókai-kutatóként is közismert a munkája. Ismeretterjesztő munkát is végzett az elmúlt évtizedekben: előadásokat tart, irodalmi séták keretében számtalan csoportnak mutatta be a Fiumei úti sírkertet, s a nemzetünk nagyjainak munkásságára vonatkozó irodalmi-történelmi ismeretek átadása mellett képzőművészeti tájékozottságát is megcsodálhatják az őt hallgatók.

Péchy Blanka-díj, 2011.

Baranyi Magdolna

A nagykanizsai Thúry György Szakközépiskola magyartanára. Közel húsz év óta példamutatóan szolgálja az anyanyelv ápolásának, művelésének ügyét.

Takács Pálné

A borjádi Általános Iskola tanítónője. Közel másfél évtizede csatlakozott az anyanyelvi mozgalmakhoz, elődjének, a Kazinczy-díjas Köves Bélánénak a munkáját folytatva. Iskolájának tanári és tanulói beszédművelő körét is ő vezeti.

A szavak ősvényein

Grétsy László legújabb könyvéről

Grétsy Lászlót nemcsak a szűk szakma, a nyelvész-társadalom ismeri, hanem a rádióhallgatók, a televízió nézők számára is közismert személyiség. Azok közé a nyelvészek közé tartozik, akik nem csupán vizsgálják, kutatják a nyelvet, hanem a helyes nyelvhasználat, a nyelvi változásokkal, az egyes nyelvi jelenségek bemutatásával is megismertetik az anyanyelvet használók széles körét. Vérbeli nyelv-művelő.

Legújabb könyvének anyagát a Szabad Föld *Anyanyelvi Őrjárat* című rovatában megjelent írásaiból válogatta. A cikkek legtöbbször válasz az olvasói levelekre. A 100 cikkből álló kötet **A szavak ősvényein** címet viseli, alcíme pedig **Szavaink és szólásaink eredete, változásai, érdekességei**.

A szerző a kötetet öt fejezetre osztja. Az első fejezet (*Szavak keletkezése, származtatása*) az etimológia területére kalauzolja az olvasót. Talán nem szükséges hangsúlyoznom, hogy a nyelvet használók többségét érdekli, hogy egy-egy szó hogyan keletkezett, mi az eredete. Íme, néhány az írások közül. Az *Ácsorog és ücsörög* című bemutatja, hogy a látszat ellenére az *ácsorog* nincs kapcsolatban az *áll*, az *ücsörög* pedig az *ül* igével. Kimutatja, hogy az *ácsorog* töve azonos az *ácsingózik* igével, amely 'áhi-tozik, sóvárog valami után' jelentésben ma is él. Az *ücsörög* pedig a 20. század elején jött létre annak hatására, hogy „az *ácsorog* szót a nyelvérzők – tévesen – már az *áll* szó családjába sorolta”.

Sokan azt hiszik, hogy a *főveg* a *fej* főnév származéka. Pedig ez a szó egy hibás nyomdai szedés miatt terjedt el. A magyarul nem tudó lyoni nyomdászok ugyanis egy szótárban szereplő, nagy kezdőbetűs *Sőveg* szót *S-ét f-nek* olvasták. Mivel ez a szó a latin *capitulum* 'egy fajta fejfedő' magyar megfelelőjeként szerepelt, logikusnak tekintették a *fej* és *főveg* összefüggését.

Szójelentések, értelmezések a címe a második fejezetnek. A *Mi miccsoda?* című írás a ma már ritkábban használatos szavak jelentését magyarázza, míg a *Száz icce bort!* a régi űrmértékeket ismereti. Egy másik írásból megtudjuk, hogy mai szitokszavaink: *fene*, *frász*, *nyavalya*, *rosszeb* egykor betegségnevek voltak (*A fene, a frász és társai*).

Forogna-e sírjában a dízelmotor feltalálója? – teszi fel a kérdést a könyv szerzője egy cikkének címében. A neves mérnök, Rudolf Diesel találmányát ugyanis – éppen Grétsy László javaslata alapján – a kiejtés szerint írjuk, így: *dízelmotor*, és ugyancsak a kiejtést követik a *dízelmotordony* és a *dízelesítés* szavak. Ezek is tulajdonnévből váltak köznévvé, mint a *bojokt*, *lincsel*, *makadám*, *pasztőröz*, *robinzonád*.

A fejezetet záró cikk címe: *Mi is az a vs.?* Megtudjuk, hogy a latin *versus* rövidítése. Ez a határozószó a klasszikus latinban még 'felé' jelentésű volt, majd a későbbi jelentésmódosulás következtében ma 'ellen' értelemben használjuk, és az angolon keresztül terjedt el több országban is.

Közismert, hogy a szavak jelentése az idők folyamán változhat. Ezekkel a jelentésváltozásokkal foglalkozik a kötet harmadik fejezete (*Szavak jelentésváltozásai*). Kiemelem a *Felmerül* című írást, ugyanis a szerzővel együtt megértem azt a levélíró, aki képzavart érez ebben a szóban, hiszen a *merül* ige és a *fel* igekező valóban elentétes jelentésűnek látszik. Grétsy László magyarázatából kiderül, hogy valóban csak látszik. Meggyőző példa a magyarázathoz a Vajda János-idézet: „Múlt ifjúság tündér taván / Hattyúi képed felmerül”.

A negyedik fejezet, amely a *Szólásmagyarázatok* címet viseli, megmagyarázza például a *fabatkát sem ér*, a *hátra van még a feketelevés* szólásunk jelentését. Sokan azt hiszik, hogy a *feketelevés* a *feketekávé*t jelenti, és a *hátra van még a feketelevés* valami rosszra

figyelmeztet. A cikkből kiderül, hogy a fekete leves (ma már egy-beírjuk) egy mártáshoz hasonló étel volt, amely fekete színét a vértől kapta. Ezt szolgálták fel az étkezés végén. Ráadásul az, hogy még hátra van, nem is fenyegető, hanem inkább biztató értelmű volt. Grétsy László úgy véli, hogy a mai értelemben való használata feltehetőleg azért alakult ki, „mert a *lé*, *levés* szavaknak más átvitt értelmű kapcsolatokban is kifejlődött 'baj, kellemetlenség' -féle jelentésük (*megissza a levét*, *nyaklevés* stb.), s az áterjedt erre a szólásra is”.

A *Hencidától Piripócsig* című írásból kiderül, hogy a szólásainkban is előforduló furcsán hangzó helynevek, a címben szereplőkön kívül a *Boncida* (valójában *Bonchida*, csakúgy, mint *Henchida*), *Derecske*, *Futak*, *Kukutyin* (ez utóbbival egy másik cikk is foglalkozik) valóban létező helységeket jelölnek.

A *Zabhegyezés* a már említett Kukutyin helynévvel van kapcsolatban. De honnan ered az *elme*het *Kukutyinba zabot hegyezni* szólásunk? Különböző magyarázatok jöhetnek számításba, de a nyelvészek álláspontja szerint a régebben csupán *zabot hegyez* alakú szólás arra utalt, hogy valaki értelmetlen, haszontalan tevékenységet végez, mint az *ecetet darál*, *jeget aszal*, *homokot kötöz* kifejezésekben. Ezekhez csak később kapcsolódtak a furcsa helynevek, mint például a Kukutyin.

A kötet utolsó fejezetének címe: *Szavak, szóalakok érdekességei*. Lássunk néhány írást ebből is! Jó szívvel ajánlom többek között az *Innentől, onnantól, Nálamnál, nálunknál, A nincs és a nincsen* című cikkeket, ahogy a *Mit tesz, aki elért valamit?* címűt is. Ezt is egy olvasói levél „ihlette”. A levél írója szerint az *elértette* azt jelenti, hogy valaki valamit *felreértett*. Ezzel szemben azt tapasztalta a levélíró, hogy igen gyakori a *megért* jelentésben való használata is. Régebben valóban ez volt a jelentése. Ezt Grétsy tanár úr egy 16. századból származó bibliai tárgyú verses elbeszélésből vett idézettel is bizonyítja: „Mi dolog legyen ez, én *el nem érthetem* [= fel nem foghatom]”. A 19. századtól azonban terjed a 'felreért' jelentése. Ez az *elír*, *elkezel*, *elnevel* hatására alakult ki, „amelyek az *elért*-nél jóval természetesebben utalnak a cselekvés helytelen, nem kívánt vagy téves voltára, illetve eredményére”.

A jelentésselkülönülés példájaként említhetjük meg a *Haszontalan és hasztalan*, valamint a *Lelketlen* című írásokat. Ez utóbbi szót olykor a *lélektelen*-nel keverik össze. Fosztóképzős szavunk az *idétlen* is, erről egy másik cikkben olvashatunk (*Idétlen*). Az *idétlen* az *idős* ellentéte. A *tetőhöz* hasonlóan ebben is megfigyelhető a *tő*változás. Jegyezzük meg, hogy ezek az alakpárok nem cserélhetők fel, mert más jelentések (vö. *tetőz* – *tetéz*). Az *idétlen* – *idétlen* szavaknak is elkülönült a jelentése. A 15. századtól a 18. századig azonban mindkét szó jelenthette azt is, hogy 'idő előtt született', azaz 'koraszülött' és azt is, hogy 'idővonatközös nélküli'. Ma az *idétlen* köznyelvi jelentései: 'ügyetlen, kellemetlenül torz, bántóan ostoba'. Csak a tájnyelvben él a 'koraszülött' jelentés.

Végül a *Születésnap* című írást említem meg. A születésnapot meg kell különböztetnünk a születésünk napjától. „A *születésnap* szó ugyanis nem azt a napot jelenti, amelyiken valaki megszületett, hanem annak az évfordulóját.” Azt a napot, amikor valaki világra jön, az illető születése napjának nevezzük. Ez tehát egyetlen nap. A születésnap viszont minden évben ennek a napnak az évfordulója. Bár a Ballagi-féle szótárban a *születésnap* címszó alatt mindkét jelentést megtaláljuk, a példamondat már utal a különbségtételre: „ma van fiam *születésnapja* vagy *születése napja*.”

Végezetül egy személyes vallomás. Az 1998-ban megjelent első nyelvművelő kötetem lektora, előszavának írója Grétsy László volt. Meleg hangú és tárgyilagos bevezetője további munkára biztatott. Tanácsát megfogadtam. Most, majd' másfél évtizedes múltval, szívvel gratulálok új könyvéhez mesteremnek, és ma is töretlen munkakedvvel alkotó Grétsy professzor úrnak. (*Tinta Könyvkiadó, Budapest 2011, 195 oldal.*)

Dóra Zoltán

Kérdések és válaszok

Azt olvastam, hogy a magyar nyelvben nincs jövő idő. Igaz-e ez?

A magyar nyelvben van jövő idő, de ez nem grammatikai kategória. A Magyar grammatika című egyetemi tankönyv szerint: „a magyarban a jelen és a múlt időt tekinthetjük csak grammatikai alapkategóriának, s ezentől megkülönböztetjük a variánsként élő szerkezeteket. A jövő mint időviszony-kifejezés ti. csak körülíró, de még morfológiai természetű szerkezettel (*el fogok menni*), szintagmával (*holnap megyek*), ill. a jelen idejű alakkal (*Mejyek, iszom egy kis vizet*) történik” (105).

Mit jelent ez a szó: búbolgat?

A hétköznapi értelmező szótár a következőket tartalmazza: **búbol** – tárgyas ige, jelentései: 1. fejbe ver, hajánál fogva ráz, cibál, tép. Pl. *Rosszaságáért eleget búbolta az anyja.* 2. petél, cicerél. Pl. *A kakas most azt a kendermagos tyúkot búbolja.* Manapság egyre többször használják – tréfás értelemben, -gat, -get gyakorító képzővel – ’szeretkezik, nőt szexuálisan magáévá tesz’ jelentésben is.

Miképpen kell írni: edzett(üveglapos dohányzó)asztal?

A szerkezet egy lehetséges írásmódja: *edzettüveg lapos dohányzóasztal* (vö. Osiris-helyesírás, 134). Az AkH. 139. pontja alapján azonban egy másik írásmód is elképzelhető: *edzett-üveg-lapos dohányzóasztal*; sőt azoknak, akik a mozgósabályt alkalmazhatatlannak tartják (leginkább a mindennapi írásgyakorlatra támaszkodva), az OH. megenged egy harmadik típusú írásmódot is: *edzett üveglapos dohányzóasztal* (vö. 117).

Arad egyik negyedének neve: Mosóczy-telep. Van egy fölüljáró e negyedben. Hogyan kell írunk a mosóczy(felüljáró) alakulatot?

A felüljárók nevének írására – a hidakéhoz hasonlóan – az AkH. 182. pontját javasolnánk alkalmazni. A felüljáró is közterületnek számít, ezért a javasolt írásforma: *Mosóczy felüljáró*.

Hogyan kell írni: Corvin negyed vagy Corvin-negyed?

A *Corvin* + *negyed* új, még meg nem állapodott helyesírású megnevezés. Elvileg háromféle írásmódja is lehetséges a helyesírási szabályzat szerint: 1. Mint tulajdonnévi előtagot tartalmazó összekapcsolt földrajzi név (pl. lakótelepnév) kötőjeles. Példa: *József Attila-lakótelep* (176/b. szabály). A *Corvin-negyed* tudomásunk szerint lakótelep is. 2. Mint közterületnév (ha már azzá vált, tehát kodifikálták), akkor úgy egyszerűsítjük, hogy a kötőjel elhagyható. Példa: *Gutenberg körút, Erzsébet híd*. Eszerint lehetne *Corvin negyed* (hiszen pl. egy megálló neve is ez, bár egy megálló-név sokféle lehet). *Corvin sétány* egészen bizonyosan van (182. szabály). 3. Végül pedig, ha egy városrész neve, akkor egybe is lehetne írni. Példa: *Józsefváros, Adyliget, Bókaytelep, Ganzkertváros, Herminamező* stb., tehát: *Corvinnegyed*. A példa jól mutatja, hogy a földrajzi nevek helyesírásában „külső”, nem nyelvészeti szempontok is figyelembe vehetők. A nyelvész ezekben az esetekben csak a meglévő rendszerbe próbálja meg beilleszteni az új nevet. Ráadásul a név által jelölt tartalom változhat: pl. lakótelepnévből közterületi névvé, majd városrésznévvé válik. Egy mondat szerelnék illusztrálni a helyzet bonyolultságát: A *Corvin-negyed*ben árult lakás a *Corvin negyed* 23. szám alatt található, ez a most alakuló *Corvinnegyed* központja. Szerencsés lenne, ha az új megnevezéseknél és azok helyesírásánál kérnék a nyelvészek, például irodánk állásfoglalását.

A szid szóból képeztem egy szót: szidkozódj, amit többen kifogásolnak, hogy az helyesen szitkozódj. Ha valakit arra buzdítunk, hogy szidjon, szidalmazzon, akkor melyik a helyes írásmód?

Több ezer (kereshető) kérdés és válasz: www.manyszi.hu/nyelvi_gyorsrolgalat. A kérdésekre egy napon belül válaszol a Manyszi csapata.

Az Etimológiai szótár (2006.) a következőt írja a *szitkozódik* ige eredetéről: „[1474] Származékszó, mely a *szid* igéből keletkezett gyakorító-visszaható képzőbokkal, vö. *átkozódik, csipkelődik*. Régi névszói származéka a *szitkozóadás* [1474], a *szitok* [1508] főnév pedig szóelvonással alakult az igéből, a második szótagi magánhangzó ejtéskönnyítő hang.” Ennek alapján magyarázható a *szitkozódik* írásmód. A *t* hang megjelenése a zöngétlenedés jelenségének tulajdonítható (a *k* hang visszahatva zöngétleníti a *szid* szó *d*-jét, és ez írásban is megjelenik).

Melyik a helyes írásmód: időálló, időtálló vagy időt álló? A jelentéseikben van-e esetleg különbség?

A két szó egybeírható, így szerepelnek az Osiris-helyesírásban is. Jelentésükben nincsen különbség, a Magyar értelmező kéziszótár (2003) ugyanazt a jelentést hozza mindkettőre:

„Hosszú ideig ép(ség)ben maradó, tartós.” A két alak közötti különbség annyi, hogy az egyikben a tárgyi viszonyt jelöletlenül hagyja a nyelv, míg a másikban jelöli.

Üzletcímként hogyan kell írni: Öltöny-nadrág(öszaküzlet, Nadrág(öszaküzlet)?

A szerkezet két tagból tevődik össze: *öltönytaküzlet, nadrág-szaküzlet* (ezek üzletnévként nagy kezdőbetűvel és egybeírandók: *Öltönytaküzlet, Nadrágszaküzlet*). A kötőjellel kapcsolott forma mellérendelő viszonyról árulkodik, ezért az AkH. 139. pontja (a harmadik mozgósabály) alapján a javasolt forma: *Öltöny-nadrág szaküzlet*.

A norvégiai Utøya helyes magyar átírása Utoya vagy Utøya?

A latin betűs idegen nevek írásáról A magyar helyesírás szabályai a következőket állapítják meg: „A latin írású nyelvek tulajdonneveiben általában változtatás nélkül követjük az idegen írásmódot”, illetve „így járunk el természetesen akkor is, ha az idegen nevek a magyarban nem használatos mellékjeles betűket tartalmaznak: Čapek, François, Krleža, Molière; Châtelet, Gdańsk, Liepāja, Łódź, Mărășești, Marañón, Njegoš, Plzeň; stb.” (214. pont). A szabálypont továbbá ezt is tartalmazza: „Nyomatásban, ha nincs megfelelő betű, és ha a nyomtatási eljárás a mellékjel pótlását nem teszi lehetővé, a mellékjelet elhagyjuk, az alapbetűt megtartjuk: Čapek, Francois, Moliere; Chatelet, Gdansk, Liepaja, Łódz, Marasesti, Marañón, Plzen; stb. – A mellékjelek elhagyása szükségmegoldás, de a mellékjeles betűk helyett az alapbetűtől eltérő más magyar betűk alkalmazása, azaz a névnek fonetikus vagy éppen eltorzított átírása (pl. Françoise helyett Franzoáz v. Fransoise, Karadžić helyett Karadzsić v. Karadzsić) teljességgel helytelen.” E szabály értelmében a norvég nevet nem szükséges átírni, hanem meg kell tartani az *ø* betűt. Ha ez mégsem menne, akkor az alapbetűt, az *o*-t kellene írni. Ha csak ezt íránk, kiejtés szerint, *ø*-vel, akkor ugyanolyan felemás írásmód jönne létre, mint az előbbi példákban. Ha viszont a kiejtés szerinti írásmódot akarnánk érvényesíteni, akkor megközelítőleg az *Űtøjja* lenne a megfelelő. (Ez azonban, mint láthattuk, nem volna szabályos.)

Helyes-e így: Szentkorona? „Az új alkotmányba belekerültek olyan fontos értékek, mint Szent István, a Szentkorona...”

A *Szent Korona* a helyesírási szótárakban különírva és (nemzeti ereklyeként) nagy kezdőbetűvel szerepel (l. Osiris-helyesírás, 2005. 139, 1312; Magyar helyesírási szótár, Akadémiai, 2005. 483).

Hogyan helyes a szólás: kimutatja a foga fehérét vagy kimutatja a foga fehérjét?

Régebbi szótáraink a *foga fehérét* formát tartalmazzák. A 2003-ban kiadott Magyar értelmező kéziszótár a *kimutatja a foga fehérjét* (’önkéntelenül elárulja alattomos szándékát, természetét’) formában rögzíti a szólást. Tehát mindkét módon helyes, mivel a *fehér* szó a ’valaminek a fehér része’ jelentésben ingadozó: a *sze-me fehér(j)e*; a *disznó fehérje* ’hája és szalonnája’ (ÉKsz.). A *j* nélküli változat az eredeti, régebbi, a *fehérje* az újabb.

Összeállította: Pölcz Ádám

A nyelvről való beszéd kutatása

A magyar kultúrában jelentős szerepe van a nyelvről való beszédnek: a metanyelvnek. Egyes kifejezések helyesége vagy helytelensége, szépsége vagy „fülsértő” volta gyakran szóba kerül különböző beszélgetések során. A magyarok nagy része úgy nő fel, hogy a szülei, a tanárai, vagy akár a barátai is rendszeresen kijavítják a beszédét. Időnként indoklás is elhangzik: ezért vagy azért helytelen vagy éppen túrhetetlen a kijavított szó.

Egy ember beszédének a kijavítása, negatív minősítése durva sértés is lehet. Egy-egy – látszólag csupán nyelvi – értékelés óhatatlanul összefonódik a beszélő személynek, sőt mindazon személyeknek az értékelésével, akik az adott szót, szerkezetet, akcentust stb. használják, magukénak érzik. Ha például az iskolában a tanár lenézően nyilatkozik a diák nyelvjárásáról, akkor a diákon kívül annak családját, rokonságát is negatívan értékeli.

A nyelvművelés, a nyelvi tanácsadás és az iskolai nevelés irodalmában egyre nagyobb figyelmet kap a beszélő otthon elsajátított, elsődleges anyanyelvváltozatának és az iskolai nevelés során elvárt nyelvváltozatnak a folyamatos konfrontálódása, illetve e konfliktus hatékony és fájdalommentes kezelésének szükségessége. Az elmúlt évtizedekben elterjedt az a nézet, hogy ezt a konfliktust nem lehet a tanárok és a tudósok magas lováról megoldani. A szakemberek nem találhatják ki mindenre a megoldást, főleg, ha esetenként a kérdéseik sem megfelelőek. E nézet szerint a nyelvészeknek, a tanároknak, a nyelvművelőknek közvetlenül a beszélőktől kell megtudniuk, mi okoz számukra problémát, mit gondolnak ők maguk arról a nyelvi valóságról, amelyben élnek. Így fedezhető fel a nyelvi konfliktusok gyökere, s ezt követően lehet orvosolni a problémákat. Számos nehézséggel kell azonban megküzdnie annak, aki fel akarja térképezni a beszélők nyelvi gondolkodását.

Nyelvhelyességi kérdésekkel 2002 óta foglalkozom. 2009 első félévében országos felmérést végeztem a témában. Bár úgy fogtam neki a vizsgálatnak, hogy diákok és magyartanáraik nyelvi gondolkodását fogom megismerni, be kellett látnom, hogy ezt a feladatot nem fogom tudni megoldani. Többféle szöveget elemeztem (kérdőív válaszokat, tanórákon elhangzó és interjúk során rögzített szövegeket), de munkám során sosem lehettem biztos abban, hogy a megkérdezettek mikor mondják őszintén azt, amit gondolnak, és mikor akarnak hozzám alkalmazkodni, azt feltételezve, hogy bizonyos válaszoknak jobban örülök, mint másoknak. Éppen ezért nem tudtam a gyűjtött szövegekre a válaszadók gondolkodásának hű tükreként tekinteni.

A felmerült problémák miatt egy olyan elmélethez folyamodtam, amely szerint amikor nyelvi kérdésekről beszélünk, valójában nem a már meglévő tudásunkat öntjük szavakba – már csak azért sem, mert tudásunk sosem „kész”, hanem dinamikusan változik –, hanem egy-egy konkrét helyzetben, számunkra többé-kevésbé ismerős

(A szerző az MTA Nyelvtudományi Intézetének munkatársa. A vizsgálat eredményeit feldolgozó disszertációját 2011. június 7-én védte meg az ELTE BTK-n. A vizsgálatához kapcsolódó cikkek gyűjteménye és a disszertáció téziszűzete a <http://martonfi.hu/sztp-cimen olvasható>.)

kommunikációs minták nyomán kijelentéseket formálunk a témáról. Ezek a kijelentések ideológiákként kezelhetők, mivel a segítségükkel mások nyelvhasználatát magyarázzuk, értékeljük, illetve bizonyos modelleket alkotunk a minket körülvevő nyelvi valóságról. De ideológiákkal magyarázzuk saját cselekedeteinket is: például azt, hogy miért javítottunk ki valakit azért, mert *de viszontozott*, vagy két lehetséges szinonima közül miért kerüljük következetesen az egyiket, és miért használjuk csak a másikat.

A nyelvről folytatott beszélgetések természetének jobb megértése érdekében mintegy 48 órányi interjút készítettem alsó tagozatos, 7. és 11. osztályos diákokkal, valamint a 7. és 11. osztályosok magyartanáraival. E beszélgetések során szinte szüntelenül folyt a nyelvi ideológiák gyártása. Ez a párbeszédbe ágyazott, éppen ezért mindig közös tevékenység már alsó tagozatosoknak is egészen jól ment. Másodikos diákok például az interjú egy pontján azt állították, hogy tanítóik rájuk szólnak, ha *háttal* kezdik a megszólalásaikat. Később – amikor arról érdeklődtem, miért tesznek így a tanító nénik – felállítottak egy nyelvi ideológiát, amely szerint a *hát* nem lehet helyes mondatok része. Ezt azonban úgy tették, hogy maguk is a „helytelen” helyzetben használták a *hátot*: „Hát az, hogy a *háttal* meg az *öővel* meg az ilyenekkel nagyon nem lehet szép, rendes mondatot alkotni” – mondta egyikük. Ez a jelenség 7. és 11. osztályban is megfigyelhető volt. De nem csupán a diákokra jellemző, hogy olyan szót használnak, amiről azt mondják, hogy helytelen. Az interjúk szövegében – a tanárok beszédét is figyelembe véve, az én kutatói kérdéseimet azonban kihagyva – a névelőkön, illetve egyes gyakori kötőszókon kívül a *hát* volt a leggyakoribb szó.

Hogyan lehetséges, hogy miközben valaki kárhozzat egy nyelvi elemet, maga is használja azt? Hogy válhat ketté a beszéd elmélete és gyakorlata? A válasz a nyelvről való beszéd kulturálisan szabályozott cselekvés voltában keresendő. A nyelvről való beszédben különösen nagy szerepe van a tanult, pannelszerű kijelentéseknek. Esetenként akár nemzedékről nemzedékre öröklődnek sommás megfogalmazások. Ezek egyike a „*háttal* nem kezdünk mondatot” is. Ha a nyelvhelyesség témája kerül szóba, szokás felhozni a *hátot*, a *de viszontot*, az „iktelenül” ragozott *eszek*, *iszokot* és még néhány kifejezést. Akár hosszasan is el lehet beszélgetni anélkül, hogy a beszélgetésben részt vevők közül bárkinek is gondot (például megértési nehézséget) okozott volna korábban az adott szó, kifejezés használata. Az emberek megtanulják, mit kárhozzassanak, s alkalomadtán felháborodásuknak adnak hangot egy-egy kifejezés kapcsán. Ha a felháborodás okát kérdelem, az indoklás gyakran ismerős: „egyszerűen idegesít”, „allergiás vagyok rá”, „ilyet nem mondunk”, „sérti a fületem” stb. Érezhető, hogy hagyománya van, mit miért illik elutasítani, illetve kijavítani a másik beszédében. A beszélők gyakran nem a saját tapasztalataikra hivatkoznak, nem a saját maguk által felfedezett problémákat adják elő vagy próbálják megoldani, hanem egy kiterjedt hagyományt idéznek.

Metanyelvi vizsgálataim eredményeként nem mondható meg, hogy az emberek hogyan gondolkodnak a nyelvről. Inkább az fogalmazható meg, hogy „az emberek különböző helyzetekben így és így szoktak beszélgetni a nyelvről”: így és így vitáznak, ilyen és ilyen érveket hoznak fel stb. Ezzel a szemlélettel a nyelvhelyességi tanácsok és a nyelvi javítások egy kulturális hagyomány elemeiként vizsgálhatók. A beszédtanulás mellett a nyelvről való beszéd és a nyelvi javítás módjainak megtanulása is a nyelvi szocializáció részeként értelmezhető.

Szabó Tamás Péter
sztp@nytud.hu

Deme László

(1921–2011)

Szeretett halottunkra emlékezve – minél közelebb álltunk hozzá – barátok, pályatársak, magunkat is siratjuk.

Deme László invenciózus tudós volt. Bárhová fordult a nyelvtudományban – és most felsorolhatnám tudományunknak szinte minden területét –, maradandót alkotott. Áll ez a grammatikára, a szövegtanra, az általános nyelvészetre, a kiejtésre (a fonetikára), a nyelvjáráskutatásra, a helyesírásra, a nyelvművelésre.

Deme László ugyanakkor vállalta az aprómunkát is: a grammatikai kutatásban a matematikai számításokat, a nyelvjárási atlasz készítésekor a sok-sok adatközlővel való beszélgetést, a helyesírási adatgyűjtést, a nyelvi ismeretek terjesztését a magyar nyelv hetén, a nyári táborokban. Mindig gondja volt megvilágító példákra, párhuzamokra a nyelvtörténettel, a filozófiával, a szociológiával, antropológiával karöltve, sőt a matematikával, a biológiával is, követve olyan óriás elődeit, mint Leonard Bloomfield, Roman Jakobson, akik számára nem volt a valóság kutatásának olyan területe, melyet be ne vontak volna vizsgálataukba a nyelvi változások okainak keresésében. Külön és különös gondja volt a nyelvi ismeretek terjesztése a magyar nyelv hetén, az Anyanyelvápolók Szövetsége sok-sok csatornáján keresztül.

A bibliográfiákban böngészve, nincs a nyelvnek, a nyelvhasználatnak olyan területe, ahol ne találkoznánk Deme László nevével és munkáival. Ami grammatikai kutatásait illeti, *Mondatszerkezeti sajátságok gyakorisági vizsgálata* című monográfiája alapmű, tele statisztikai mutatókkal, grafikonokkal. Nem könnyű olvasmány. A mondatszerkezeti sajátságokat vizsgálva rendszeresen utal a szövegre; következtetései jelentősek a szövegtan, a retorika, az általános nyelvészeti és a nyelvművelés területén. Itt is, általános nyelvészeti könyvében is (címe: *A beszéd és a nyelv*) Deme László Ferdinand de Saussure követője, felfogásának folytatója, rendszerének kiegészítője.

Saussure gondolkodásában jelen van a *funkcionális szemlélet*, utal rá *Bevezetés az általános nyelvészetbe* című könyvében. Deme László nemcsak utalásszerűen szól a funkcionális szemléletről, hanem az áthatja egész gondolkodását, elméleti kutatásait, vitáit, tanácsait.

Rövid szemlélődéssel, vizsgálódással is rájövünk, mit fogadott el Deme Saussure-től: a langue–parole-vizonyt, a jelentés mibenlétét, hangalak és jelentés egységét, a történeti vizsgálódás szükségességét; s miben lépett tovább: a beszéd vizsgálatában, a mondat és a szöveg elemzésében, a funkcionális szemlélet részletezésében. Saussure rendszere, felfogása mellett kitartott akkor is, mikor a 20. század közepétől sokan bírálták a genfi mester nézeteit, téziseit, s modernnek hirdetett felfogásukkal új nyelvi divatoknak váltak elindítóivá.

Az 1970-es években elindultak hazánkban is a szövegtani kutatások. Deme László a kaposvári nyelvtudományi vándorgyűlésen tartott előadásával az élre ug-

rott. Igen sokan és gyakran idézték megállapításait a szöveg mibenlétéről, ballisztikus görbét a szöveg felépítésének szemléltetésére, a kommunikáció összetevőinek bemutatására készített összeállítását, ábráját. Ez a szövegtani szemlélet – a funkcionális alapállással együtt – a nyelvi, nyelvhasználati versenyek előkészítésében, a versenyre felkészítő tanárok továbbképzésében hozta meg gazdag termését.

Deme fáradhatatlanul és makacsul hirdette a szövegben való gondolkodást, a funkcionális szemléletet, a nyelvhasználati eszközök kutatását s ezen tényezőknél a napi gyakorlatban való alkalmazását. S itt mutatkozott meg tudós egyéniségének másik, kiegészítő oldala: szervezőképessége

és -készsége. Soha nem fáradt el, sem a Péchy Blankával folytatott vitákban, szakmai beszélgetésekben, sem a tanácsadásban, s ezekből – mint a mesék arany almája – kiöntte a Beszélni nehéz! mozgalom, sok száz (vagy ezer?) diákkal és igen sok tanárral, nyári táborokkal és év közti találkozásokkal, olyan mennyiségű levelezéssel, mely meghaladta a Magyar Rádió teljes levelezését. Egymás után születtek a Kazinczy-érmek és -jelvények, -jutalmak, a különféle iskolai fokokon és típusokban a kiejtési versenyek, ezek közt a sátorlajaujhelyi nyelvhasználati verseny. Deme László nagyon szerette ezeket a nyelvi, kiejtési versenyeket, a győri döntőket, de – tudom – tudósi felfogásának megfelelően a nyelvhasználati verseny egy fokkal közelebb állt a szívéhez.

Elemében volt, ha vitázni kellett felfogása, elgondolásai védelmében; félelmetes vitázó volt, csak észérveket, konkrétumokat volt hajlandó elfogadni. Nagyon otthon érezte magát tanár társai és a versenyző, versenyre készülő diákok körében. Nagyon tudott szeretni – a maga szikár modorában –, ha okos és önzetlen úgyszólván, emberről volt szó; nagyon tudta előtárni nemtetszését, ha emberek, dolgok és dolgozatok, cikkek megítéléséről volt szó. A *Ki kicsoda?* című lexikonban ezt jelezte meg hobbijaként: „őszinteség, igazmondás”. Hozzátette zárójelben: „drága dolog”. Ez utóbbit tapasztalhatta pályájának, teljesítményének megítélésében, de emlékszünk ilyenkor látott kézlegyintésére. És dolgozott tovább.

Az Eötvös József Kollégiumban ismertem meg, egy évfolyammal előttem járt. Másodéves egyetemista korában már tudta, nyelvész lesz.

Nem felejtjük el. Igyekszünk követni munkájában, kezdeményezéseiben, felfogásában. – Nyugodjék békében!

Bencédy József

Elhangzott az Anyanyelvápolók Szövetsége elnökségének széphalmi kihelyezett ülésén, 2011. június 17-én. **(A szerk.)**

HÍREK – ESEMÉNYEK

Hírek

A magyar nyelv hivatalos használata a közigazgatási szervekben és az igazságügyben címmel tartott nyelvhasználati-jogi szemináriumot 2011. június 2-4. között Palicsón a szerbiai Magyar Nemzeti Tanács. A szemináriumra kiadták a Nyelvi jogaink Szerbiában (anyanyelv-használati útmutató) című könyvet.

*

Országjárásra indult a Magyar Rádió *Tetten ért szavak* című napi anyanyelvi műsora. A műsor egyik szereplője, **Bogár László**, a Corvinus Egyetem hallgatója javasolta, hogy a műsornak legyenek „élő” adásai. A sorozat 2011. június 18-án Széphalomban kezdődött, az anyanyelvi junálison, majd július 9-én Hegymagason, a Ghymes együttes fesztiválján és szeptember 10-én Zánkán, a Bolyai Önképző Műhely táborában folytatódott.

*

Schmitt Pál köztársasági elnök személyesen köszöntötte Kolozsváron 2011. augusztus 22-én a VII. Nemzetközi Hungarológiai Kongresszust, annak 35 országból érkezett több száz résztvevőjét. A kongresszus fő témája ez volt: *Nyelv és kultúra a változó régióban*. A köztársasági elnök kinttétést adott át a kongresszus fő szervezőjének, Pozsony Ferenc professzornak. Schmitt Pál előző nap Kolozsvár főterén, a magyar napok zárórendezvényén mintegy tízezer ember előtt mondott beszédet, s ebben az erdélyi népek és kultúrák együttélését hangoztatta.

*

Az Anyanyelvápolók Szövetségének kezdeményezésére, a kormány előterjesztésével az Országgyűlés elé kerül a *magyar nyelv napja* (november 13.) megünneplését tervezete.

Nyelvészeti könyvek

Életünk 2011/3-4. (A Czuczor–Fogarasi-konferencia anyaga.)

Gál Noémi: A nyelvi revitalizáció. Elméletek, módszerek, lehetőségek. A Szabó

T. Attila Nyelvi Intézet kiadványai, 6. Kolozsvár, 2010.

Grétsy László: A szavak ősvényein. Szavaink és szólásaink eredete, változásai, érdekességei. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2011.

H. Varga Katalin: Beszéd- és szövegrögzítés. Történeti áttekintés és helyzetkép. Kaposvár, 2011.

Kovács László: Fogalmi rendszerek és lexikai hálózatok a mentális lexikonban. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2011.

Magyar kulturális kalauz. Szerk.: Bogárn Antal, Szondi György. Napkút Kiadó, Budapest, 2011.

Nyelvünk és nyelvjárásaink. Szerk.: Péliné Baán Eva és Mezey Katalin. Széphalom Könyvműhely, Budapest, 2011.

Szikszainé Nagy Irma: Stíluselemzés, stílusértékelés, stílusművelés. Stilisztikai gyakorlatok. Debreceni Egyetemi Kiadó, 2011.

Tótfalusi István: Magyarító szótár. Idegen szavak magyarul. Tinta Könyvkiadó, Budapest, 2011.

Tóth Szergej: Nyelv, kép, hatalom. SZTE Juhász Gyula Pedagógusképző Kar, Szeged, 2011.

Események

2011. október 4. Anyanyelvi pályázat díjátadó ünnepsége, Budapest

2011. október 13–15. Szarvas Gábor nyelvművelő napok, Ada

2011. október 14–16. Édes anyanyelvünk nyelvhasználati verseny, Sátoraljaúj hely

2011. október 28–29. Kazinczy-napok, Kassa

2011. november 12. Emlékezés Deme Lászlóra születésének 90. évfordulóján (Anyanyelvápolók Szövetsége)

2011. november 13. A magyar nyelv napja

2011. november 18–19. Országos Kosuth szónokverseny és retorikai konferencia, Budapest, ELTE

2011. november 19. XIX. Országos ifjúsági anyanyelvi parlament

Karácsonyi könyvvásár az Édes Anyanyelvünk olvasóinak

A Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda kedvezményes könyvajánlata

2011. november 30-ig

Kézikönyvek:

Balázs Géza szerk.: Nyelvészetről mindenkinek. 77 nyelvészeti összefoglaló. 3900 Ft helyett 2500 Ft

Balázs Géza és Zimányi Árpád szerk.: Magyar nyelvhasználati szótár. 3240 Ft helyett 1500 Ft

Balázs Géza–Takács Szilvia: Bevezetés az antropológiai nyelvészetbe. 3900 Ft helyett 2500 Ft

Balázs Géza szerk.: Jelentés a magyar nyelvről 2006–2010 + Új szavak szótára (1998–2010). 2650 Ft helyett 1400 Ft

Balázs Géza és Dede Éva szerk.: Európai nyelvművelés. 4900 Ft helyett 2450 Ft

Balázs Géza és Dede Éva szerk.: Európai helyesírások. 4900 Ft helyett 2450 Ft

Elemzések, tanulmánykötetek:

Balázs Géza: Sms-nyelv és -folklor. 1200 Ft helyett 800 Ft

Valamint további nagy kedvezménnyel:

Balázs Géza szerk.: A magyar reneszánsz stylus. 700 Ft

Bódi Zoltán–Veszelszki Ágnes: Emotikonok. Érzelmkifejezés az internetes kommunikációban (CD-melléklettel). 700 Ft

Balázs Géza szerk.: A nyelvújítás jelvilága. 700 Ft

Balázs Géza és Voigt Vilmos szerk.: A kezdetektől a máig. A modern magyar szemiotika olvasókönyve. 700 Ft

Megrendelés telefonon, ímélen: 36-30-318-96-66, iroda@e-nyelv.hu

A könyveket nagyobb mennyiség esetén Budapesten házhoz szállítjuk, postázás esetén a postaköltséget felszámítjuk!

2011. november 28–29. 3. Hálózatoktatás konferencia. NYME SEK, Szombathely

2011. december 6. II. Czuczor–Fogarasi emlékkonferencia. Magyar Művészeti Akadémia, Diófa-kör, Budapest

2012. január 22. Nyelvművelő konferencia, Petőfi Irodalmi Múzeum (MTA, ASZ)

Szerkesztőségi közlemény

A szokásos őszi anyagtorlódás miatt számos szerzőnk írásának megjelentetését vagyunk kénytelenek a következő számok valamelyikére halasztani. Elnézését kérjük. Egyben reméljük, hogy a 2012-től tervbe vett 4 oldalas bővítés hatására gyorsabbá válik a cikkek megjelenése, olvasóink pedig örömmel veszik a többletet. **A szerk.**

A 2010-es év szava, antiszava, költői és ifjúsági szava

A Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda, a Magyar Nyelvstratégiai Kutatócsoport, valamint az Anyanyelvápolók Szövetsége által felkért szakértő bizottság németországi kezdeményezésére, felmérések alapján meghatározta a 2010. év legjellemzőbb magyar szavait, antiszavait, költői és ifjúsági szavait.

A 2010. év szavait a szakemberek a médiában, az interneten és a mindennapi társalgásban újonnan, illetve leggyakrabban felbukkanó szavakból, kifejezésekből válogatták ki. A jellemző szók bemutatása 2011. június 16-án volt a Magyar Tudományos Akadémia klubjában, a Szarvas Gábor-nap keretében. Ezentúl minden évben közzéteszik az alapítók az előző év legjellemzőbb szavait.

Az év szava kategóriában: *vuvuzela* (közösségi háló, bankol)

Minya Károly ismertetése: Nagy becsen tarthatjuk a *vuvuzela* szót, hiszen az egyetlen zulu kifejezés a magyar nyelvben, tavaly kaptuk ajándékba a labdarúgó-világbajnokságtól. S bár több mint 20 magyarítása olvasható a Szómagyarító honlapon, mégis egyértelműen meg fog honosodni mint jövevényszó. Természetesen azért is, mert a gyermekneveléshez, a focihoz és az anyanyelvhez mindenki ért.

A *bankol* szó ma született bárány. De nem ártatlan. A szó jellemző napjainkra, és nagy horderejű, mivel pénzügye mindenkinek van. A legrosszabb esetben bedől a hite. *Bankol az egész ország, s megpróbál túlélni.*

A *közösségi háló* meghatározó kifejezés napjainknak és a fiataloknak.

Az év antiszava kategóriában: *vörösizap-katasztrófa* (rokiártya, nyugger)

Balázs Géza ismertetése: A németországi szavazásban *Unwort des Jahres* néven szereplő kategóriát *antiszónak* neveztük el. Az antiszó olyan tematikus szempontból kellemetlen szó, amely az adott évben keletkezett vagy terjedt el. A 2010. év antiszava a legnagyobb ilyen jellegű ipari-környezetvédelmi katasztrófa megnevezése: *vörösizap-katasztrófa*. A szó semleges, leíró jellegű, közérthető, antiszó jellegét a példátlan eseménynek köszönheti. A második és harmadik helyen álló antiszavak egyrészt hangalakjuk, másrészt pedig az emberi méltóságot sértő jellegük alapján lehetnek volna az év antiszavai:

rokiártya (mozgássérült-igazolvány), nyugger (nyugdijas).

Az év költői szava: *aranymalinkó (szófelhő, totyogós palacsinta)*

Balogh F. András ismertetése: A magyar nyelv hullámsík, mint a tenger: páratlan kincseiből számtalan eltűnik a feledés mélységeiben, sok érdekesség viszont újra felbukkan nyelvünkben, akárcsak az a vándormadár, az aranymalinkó, amely a költöző madarak közül a legrövidebb ideig tartózkodik tájainkon. Az utódok kiköltése-felnevelése után nagyon hamar újra Afrika felé veszi az irányt, viszont itt hagyja az elkövetkezendő tavasz örömét és a nyár kiteljesedését.

Az év ifjúsági szava: *lájkol (meggugliz, fészbukol)*

Veszelszki Ágnes ismertetése: Kifejezetten az ifjúság nyelvhasználatához kötődő szavakat kerestünk e kategóriában, ám (vagy éppen ezért) a digitális kommunikáció szókészletéből válogattunk. A *lájkol* ige az egyik közösségi oldal révén igen gyorsan elterjedt, az oldalt ismerő, internetező nyelvhasználók körében közhazsánálává vált. A Facebook közösségi oldalán a felhasználók minden poszt, hozzászólás vagy tartalom megjelenése után a „kedvel”/„tetszik” (az eredeti angolban: Like) gomb megnyomásával tetszésüket is kifejezhetik. Ennek a tevékenységnek az angol eredetű megnevezése a *lájkol*: az angol *like* ige nék magyar -l igeképzővel ellátott, magyaros kiejtést rögzítő alakja. Igekötés változatai is kialakultak: *meglájkol, belájkol*. Nemtetszést fejez ki a *dislike* angol ige, ennek magyarosított formája a *disz-lájkol*. Ugyancsak e közösségi oldal használatára utal a *fészbukol* ige és ennek változata, a *fészkel*. A *meggugliz* ige a legnagyobb keresőprogram, a Google nevének magyar igeképzővel és igekezővel ellátott továbbképzése, jelentése: valamit megkeres a Google (könnyített kiejtéssel: gugli) segítségével.

A 2011. évre vonatkozó jelöléseket várja a bizottság az iroda@e-nyelv.hu imélcímén, valamint az e-nyelv.hu honlapon. A szavak kihirdetésére 2012 első felében kerül sor. (Manyszi)

Az első anyanyelvi júnális (Széphalom, 2011. június 17–19.)

Az anyanyelvi szervezetek összefogásá-
val 2011. június 17–19. között Széphalmon létrejött az első anyanyelvi júnális. A júnális ötlete abból a gondolatból fakadt, hogy külön-külön értékes, de kevésbé hatékony munkát végeznek az egyes szervezetek, érdemes lenne megmutatni, hogy együtt mire képesek. Így szerveződött meg „a modern magyar nyelv szülőföldjén”, Széphalomban az anyanyelvi szervezetek első szövetsége. A júnális az elsősorban a világ magyarságát összefogni kívánó Anyanyelvi Konferencia (A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága), a legnagyobb létszámú anyanyelvi művelődési szervezet, az Anyanyelvpolók Szövetsége, a nyelvészekből alakult Magyar Nyelvstratégiai Kutatócsoport, a Magyar Nyelvi Szolgáltató Iroda, a Magyar Szemiotikai Társaság, a széplalmi-zempléni hagyományokat élteő Kazinczy Társaság és a 2008-ban megnyílt, lassan zárandokhelyé váló A Magyar Nyelv Múzeuma rendezte. A háromnapos júnálison gazdag volt a programkínálat az előadásoktól a szórakoztató programokig, ennek következtében a látogatók összetétele is igen változatos volt: az akadémikusoktól egyetemisták, nyugdíjasok át a zempléni kamaszokig.

A júnális védnökségét Schmitt Pál köztársasági elnök vállalta Pomogáts Béla és Balázs Géza fölkérésére. Schmitt Pál már a második elnök, aki ellátogat Széphalomba (2008-ban Sólyom László nyitotta meg igen szép beszéddel a múzeumot). A köztársasági elnök beszéddel is készült, de folyamatosan „kiszólt” a szövegből: megosztotta régen vallott gondolatait az anyanyelvek fontosságáról, beszélt veszélyekről és gazdagságról, hangoztatta, hogy idegen nyelveket is tanulni kell, államfőként sokszor meglepi partnereit, hogy idegen nyelven szólal meg. „Soha ilyen szép és gazdag nem volt a magyar nyelv, mint most, ugyanakkor a magyar nyelv bajban van, mint általában minden nyelv” – mondta a köztársasági elnök az első anyanyelvi júnális. A Magyar Nyelv Múzeumban tartott rendezvényen a köztársasági elnök úgy nyilatkozott, hogy az egyszerűsítések, a gyerekeknek az olvasástól való elfordulás, az sms-ek, az internet világa miatt kerül bajba a nyelv. Schmitt Pál elmondta, hogy elnöké választásakor három feladatot vállalt önként, ezek sorába tartozik az anyanyelv védelme. A köztársasági elnök elismerően szólt a magyar nyelv ápolóinak munkájáról, név szerint említve e találkozó szervezőit, valamint a nemrég elhunyt Deme Lászlót. „A nyelv az erőnk, a nyelv a megtartónk” – szögezte le végzetül.

Az egyórásra tervezett elnöki program három és fél órára bővült. Az államfő nemcsak megnézte a kiállításokat, hanem sokat kérdezett, interjúkat adott, volt, aki egy könyvvel, volt, aki Kazinczy borával ajándékozta meg. Nem szerepelt a programban, de a helyi közéleti vezetők, szervezők meghívták a közeli, a Kazinczy-kert társaságában megrendezett vadélőzöld-versenyre. Az államfő a kis „lacikonyhák” között barangolt, megfigyelők szerint legalább hét helyen megkóstolta az ételeket, beszélgetett az emberekkel, mosolyogva elfogadta, hogy fényképezőgéppel vagy mobillal megörökítsék.

„Erős várunk a nyelv...” – ezt pedig már az Anyanyelvpolók Szövetségének egyik tagja mondta, amikor megpillantotta a széplalmi Magyar Nyelv Múzeumát. Igen, egy bástyaszerű épület kapcsolódik egy nagy hasábszerű épülethez. Kazinczy rajza, az Akadémia alaprajza ihlette az építést, Radványi Györgyöt. Az anyanyelvi júnálisra az Anyanyelvpolók Szövetsége különbuszt indított. Pénteken először kihelyezett elnökségi ülést tartottak, majd bemutatták az anyanyelvpolók vezetőségének a múzeumot. Szombaton a Pomogáts Béla vezette A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága Nyelv és Lélek címmel rendezett kisebb konferenciát. A Kosztolányi idéző címet azért választották, mert meg kívánták idézni azokat a korábbi és nemrég elhunyt nyelvészeket, irodalmárokat, akik a magyar nyelvpolás kultikus alakjaivá váltak. Pomogáts Béla társaságbéli elődjét, Lőrincze Lajost, Kiss Jenő a nemrég elhunyt Benkő Lorándot, Kocsol László Illyés Gyulát, Máté László Fábry Zoltánt, Fráter Zoltán Karinthy Ferencet, Balázs Géza Kosztolányi Dezsőt idézte meg – volt, aki személyesen, legendáriumszerűen, volt, aki nyelvpolitikusan. (A Nyelv és Lélek konferencia anyaga megjelent a Nyelvünk és Kultúránk 2011/3. számában.)

A júnális programjában ezek után következett a múzeumok délutánja és a vidéki múzeumok éjszakája. A Magyar Nyelv Múzeumban ekkor nyílt egy kis Czigány

Lóránt- emlékkiállítás (néhány relikviával), a bodroghalászi és csepeli népdalkör 10 magyar himnuszt mutatott be. Az anyanyelvpolók bemutatták a Deme Lászlóval készült utolsó filmet. (Áprilisban kapta meg Deme tanár úr a Kazinczy-díjat, akkor készült a felvétel. Az ünnepelt június elején halt meg.) A júnális az anyanyelvi szervezetek tagjai mellett megjelentek a helyi érdeklődők is. Vonzó programnak ígérkezett a rabomobil, amely a sátorralja-új helyi börtönmúzeum és Széphalom között szállította az érdeklődőket – s rajta egyetemisták tartottak kiselőadást Kazinczyról.

A júnális nem lett volna teljes sörözés, lepcsánka, sztrapacska, kürtőskalács, jó hegyaljai borok nélkül. Az idő szép volt, csak szórványosan esett. Este fáklyák gyúltak a Kazinczy-kertben, énekelt a széplalmi népdalkör, az ökümené jegyében most egy katolikus pap mondott beszédet, a Csík zenekar zenéjére modern koreográfiát alkotott a Hegyalja néptáncgyűttes, a Zemplén Televízió bemutatta Kazinczy fordításában Molière Botcsinálta doktor című tévéjátékát. Sokakat vonzott az élő Tettben ért szavak rádióműsor is, amelyet Bogár László szerkesztett s adott elő Rátonyi Krisztinával, valamint Balázs Gézával, a műsor gazdájával. Bemutatkozott az Anyanyelvpolók Szövetségének ifjúsági szervezete – érdekes nyelvi reklámokkal. „Igazán otthonunknak éreztük Széphalmot” – mondták a fiatalok, „máskor is szívesen eljövök” – mondta az államelnök. Aki látta egyszer Széphalmot éjjel, látta a kivilágtott múzeumot, megkóstolta Kazinczy borát, az egészen biztosan visszajön máskor is.

A Magyar Nyelv és Kultúra Nemzetközi Társasága is úgy gondolja, hogy a széplalmi anyanyelvi júnális jó kezdeményezés, s mostantól minden évben törekedni kell arra, hogy minél többen zárandokoljanak el külföldi és hazai magyarok Széphalomba, találkozni, beszélgetni, tisztelni, fejte hajtani a magyar nyelv ápolói, fejlesztői (persze mindenekelőtt Kazinczy Ferenc) előtt. Jó alkalom lehet erre a június harmadik hetvégején – várhatóan mostantól rendszeresen megrendezendő – anyanyelvi júnális. (B. G.)

Anyanyelvi vetélkedő (Paks)

2009-ben a tudomány napjához kapcsolódva született meg a paksi anyanyelvi vetélkedő gondolata. Akkor Kazinczy Ferenchez, idén a modern kori nyelvvaltozásokhoz kapcsolódva szervezték meg a vetélkedőt a környékbeli általános és középiskolák tanulóinak. A zsűriben Bódi Zoltán és Maróti István foglalt helyet. „Ha egy kisdíjakot megkérdezzük, hány nyelven beszél, anyanyelvét, a magyart ritkán sorolja a tanult nyelvek közé. Valóban, egy gyermek számára a beszéd, az anyanyelv magától értetődő dolog. Nem adomány, nem kincs, hanem olyan tulajdon, ami mindenki számára adott, amit a szomszéd, a boltos és az utcaseprő egyaránt birtokol, és így az értéke sem látszik első pillanatra. Éppen ezért nagy a jelentősége, hogy minél fiatalabb korban felismerjék: anyanyelvünk ápolása, fejlesztése éppoly nehéz és fontos mindennapi feladat, mint ha idegen nyelveket tanulnánk” – írja tudósításában Baracskey Zsanett.

A Hírek rovatba szánt információt a megjelenés előtti 40. napig várjuk a balazsge@due.hu címen.

Legelőször a 2011. áprilisi számunkban közölt rejtvények helyes megfejtését adjuk meg.

I. Hétszer hét. 1. Éktelen. 2. Jegénye. 3. Órargó. 4. Ketyere. 5. Iszalag. 6. Szörnyű. 7. Út menti. A kitöltött ábra második hátsó felében a kereszt szó olvasható, a hatodikban pedig (a sorok 3., 2., 1., 4., 7., 6., 5. irányú átrendezése után) a gyertya.

II. Oda és vissza! 1. Dácsa – Acsád. 2. Pala – Alap. 3. Alatta – Attala. 4. Kapocs – Csopak. 5. Kele – Elek. 6. Dobál – Lábod. 7. Gyász – Szágy. 8. Nyarat – Tarany. 9. Sepret – Terpes. 10. Aknáz – Zánka.

III. A méret is fontos! 1. Glóriás. 2. Miniszter. 3. Nagy sikerű. 4. Kicsihol. 5. Aprólék. (Ez utóbbi megfejtés helyett többen is ezt küldték be: lék. Ez is értelmes szó, de mégsem jó, mert a megfejtés nem utal a betűk méretére, holott erre a rejtvényben külön is felhívtuk a figyelmet.)

IV. Vers és alkotója. 1. Karabah. 2. Örömapa. 3. Rabszj. 4. Úttalan. 5. Taktika. 6. Igényel. A költő Tóth Árpád, versének címe: Körúti hajnal.

V. Szójátékos csattanó. Hát azért, mert nem hajt a tatár.

Azok közül a megfejtőink közül, akik megoldásukkal elérték a sorsolásban való részvételhez szükséges 75 pontot, a következők részesülnek a Tinta Könyvkiadó által a nyerteseknek felajánlott könyvjutalomban (ez ezúttal Falk Nóra Etimológiai című könyve, amely 10 000 magyar szó eredetét tartalmazza): Aczél Imre, Fonyód, Ady Endre u. 37. (8640); Bacskó Józsefné, Balassagyarmat, Mártírok u. 59. (2660); Balázs Gergely, Kecskemét, Pf. 34. (6001); Bozó Klára, Orosháza, Gellért u. 2/A (5900); Jármái Gyula, Miskolc, Pozsonyi u. 62. II. em. 1. (3526); Mandler Friderika, Budapest, Gát u. 9–11. II/8. (1095); Némethyné Győri Ágnes, Jászapáti, Simon Ignác u. 3. (5130); Piller Adrienn, Kisújszállás, Pillangó u. 22. (5310); Oroszné Bossányi Márta, Szirmabesenyő, Jókai u. 10/a (3711); Szerdi Jánosné, Püspökladány, Kossuth u. 20. (4150). A nyerteseknek gratulálunk, egyúttal pedig megjegyezzük, ahogy akik e-mailen küldik el megfejtésüket, de pontos laccímüket elfelejtik megírni, nem részesülhetnek jutalomban.

A Pontozó új feladatai

I. A körben a megfejtés! 220 éve született az a jeles írónk, akinek nevét feladványunkban elrejtettük. Ha olvasóink a sorokban szereplő meghatározásokra helyes választ adnak, akkor az ábra kör, azaz inkább O alakot mutató kiemelt kockáiban – az óra járásának megfelelő irányban – elolvashatják a keresett nevet. Hogy a név hol kezdődik, arra a megfejtőnek kell rájönnie. Mind a családnév, mind az utónév megtalálásáért 6 pont jár, a helyes megoldás tehát 12 pontot ér.

1. Másikkal vált fel. 2. Kis helyre tömörít. 3. Beszédet tart. 4. Vízi járművek állománya. 5. Állatok elfogásának céljából teszik ki. 6. Ékesít.

1.									
2.									
3.									
4.									
5.									
6.									

II. Még egyszer: oda-vissza! Olvasóink nagy kedvvel fejtették áprilisi számunknak azt a rejtvényét, amelynek meghatározásaira mindig egy visszafelé egy-egy településnevet adó szóval kellett válaszolniuk. Szerzőnk most ismét egy ilyen rejtvényvel kedveskedik olvasóinknak. A tíz megtalált településnévéért ismét 20 pont jár!

1. Világítóeszköz	2. Sérülése
3. Mesés történet	4. Puha
5. Régi dűledékek	6. Csúnya rőt vadam
7. A nélkülözés	8. Pattanásig tele
9. Máj termelte emésztőnedvet	10. Ilyen mennyiségűt

III. Író és műve. Tessék válaszolni a függőleges sorok kérdéseire! Ha ez sikerül, úgy a rejtvény középső vízszintes sorában egy 75 éve elhunyt író színművének címére találhatnak. A mű címéért és alkotójuk nevéért egyaránt 8 pont jár, összesen tehát 16.

1. Az egyik legismertebb magyar dráma. 2. Tóth Árpád népszerű verse. 3. Fátum. 4. Ókori görög költőné. 5. Mikszáth „Különös házasság”-ának nőalakja. 6. A dzsungel könyve írója. 7. Alekszej Tolsztoj regénye. 8. Jókai Mór szülőhelye. 9. Lúdas Matyi ellenlábasa. 10. Mesebeli bába neve. 11. Szophoklész drámája.

1. 2. 3. 4. 5. 6. 7. 8. 9. 10. 11.

IV. Kígyórejtvény. Hat meghatározást adunk. Olvasóink feladata mindegyik meghatározás megfelelőjéül olyan szót találni, amelyiknek első betűje azonos az előző szó utolsó betűjével. Ha megfejtésük helyes, akkor az első szó első betűjétől a kapcsolódó betűkön át az utolsó szó utolsó betűjéig egy 70 éve elhunyt jeles erdélyi pap költő egyik versének címét olvashatják össze. A vers hétbetűs címéért s a költő nevéért egyaránt 7, összesen tehát 14 pontot szerezhetnek. A kígyózó szavak meghatározásai:

Szemtelen – Északi, germán nyelvű nép – Kerti szerszám – Helységet kiürít – Gyomnövény – Nyuszi.

V. Szójátékos csattanó. Megfejtésül a Gyermekeklogika című, túloldali rejtvény csattanóját kell beküldeni. A helyes megfejtésért 25 pont jár.

Az e számunkban közzétett rejtvények együttes értéke 87 pont, de már 70 pont is elég ahhoz, hogy a megfejtés beküldője részt vehessen a sorsolásban, és egy értékes könyv nyertese lehessen. Könyvjutalomban tíz megfejtő részesül. A feladványok megoldását **2011. december 1-jéig** tessék elküldeni szerkesztőségünk címére: Édes Anyanyelvünk, Pontozó, Budapest, Károlyi Mihály u. 16. (1053) vagy a rovat vezetőjének e-mail címére: gretsy@t-online.hu

Minden rejtvénykedvelő olvasónak jó szórakozást kívánnak a feladványok készítői:

Balog Lajos (II.), Harmati Gizella (III.), Láng Miklós (I., IV.), Schmidt János (V.)

Szójátékos csattanó

Új szavak, kifejezések (66.)

Nem szótározott szavak tárháza

adrenalinfröccs – felfokozott izgalom, az adrenalin a mellékvesében keletkező hormon

alpesi valuta – a svájci frank körülíró neve (az ismétlések elkerülése céljából gyakran használja a média)

android (telefon) – emberszabású, ember számára alkalmas telefon

aranyháromszög – a Kiskőrös-Kecel-Soltvadkert által határolt körzet, amely az olajszőkítéssel, borpancsolással és szeszhamisitással kapcsolatban kapta ezt a gúnyos nevet (Népszabadság, 2008. aug. 14.)

biodíszlet – emberek, akiket egy bizonyos rendezvényre rendelnek (Népszabadság 2011. márc. 19.)

bukovár – veszteség, általában szerencsétlenség elvezett pénz (a bukni és Vukovár város nevéből)

bulifotó – házbulin készült (tréfás) fotó (Petőfi Népe, 2010. ápr. 22.)

chipsadó – egészségügyi termékadó (termékdíj), amelyet előbb a hamburgerről, később a chipsről neveztek el (Magyar Nemzet, 2011. júl. 13.)

dzsanáz – ért

flakongyűjtő – a környezetgazdálkodás szak hallgatója (Szombathely)

fonódó villamos – a különböző villamosvonalak összekapcsolása; egybefüggő villamosvonalak; egyszerűen egy olyan technikai megoldás, amely lehetővé teszi, hogy két párhuzamos sínpár helytakarékos módon (gyakorlatilag összehúzott vágányokon, egy vágányon) összekapcsolódjon, amelyen a villamosok egyszerre csak egy irányban közlekedhetnek. (Népszabadság, 2010. jún. 21.; Helyi Téma 2011. febr. 9.)

garázscég – induló, alkalmi vállalkozás; alkalmi helyen (pl. garázsban) működő cég

gyógysör – másnapos állapotban elfogyasztott sör

hamburgeradó – a kevésbé egészséges élelmiszerekre vonatkozó adó. (Végül is éppen a hamburgerre nem vonatkozik az elfogadott jogszabály.) Becézett formában: *hambiadó*. L. még: *chipsadó*

hbcs – homogén betegségszócsoport (Népszabadság, 2010. nov. 29.)

időkapszula – információt tartalmazó, őrző, templom keresztje alatti gömb (Metropol, 2010. ápr. 15.)

indianista – az indián nyelvek és kultúrák kutatója (Siposs András indiánkutató meghatározása, a tudomány neve: *indianológia*)

kézműves borász – egy-két személy vagy család működtette borászat (Népszabadság, 2011. febr. 8.). Pl. „A kézműves borászat mibenlétét szakmán belül is kisebb-nagyobb viták övezik.”

Felhasználtuk Bonyár Katalin, Holczer József, Vető Tamás István gyűjtését. A rovat 1998–2010. között megjelent anyagát tartalmazza a következő kötet: Jelentés a magyar nyelvről. Új szavak, kifejezések. Szerk.: Balázs Géza. Inter-MSZT, Budapest, 2010. Új idegen szavak magyarítását megnézheti vagy ajánlhatja a www.szomagyarito.hu honlapon.

B. G. és B. M.
balazsge@due.hu

GYEREKLOGIKA – Képzeld, apu, a szomszéd bácsi börtönben volt, de már kiengedték! – Honnan veszed ezt fiam? – Egy nehéz talalós kérdést adtam fel a kertészüknek. – Na és? – Kétszer rosszul felelt, ... (A gyerek válaszában befejezését az ábra számozott soraiban rejtettük el.)					1	FELÜLETESEN, NÉPIES SZÓVAL	TONNA ... MOORE; ANGOL SZÍNÉSZ	VESZTES HADVEZÉRÜNK MISKA
NAGYON ROSSZ HIRÜ	2	REGÉNY SZERZŐJE	A SUGÁR JELE	ÚJ-ZÉLANDI ÓSLAKÓ A HÉLIUM VEGYJELE				ELCSATTAN, DE NEM POFON!
A BIKAVÉR IS EZ						POLC VÉGE!		
BELGA AUTÓJEL			HATÓSÁGI INTÉZKEDES TE ÉS Ő			RÁÉRŐS FOCIZÁS		
KELETI GERMÁN NÉP VOLT				BÖDULÓ, TOMPULÓ HULIGÁNCSOPORT				
AZ ITTRIUM VEGYJELE		SZÓTALDALÉK ESZME				KELET. RÖVIDÍTVE BALJÓS ELŐJEL		
TE MEG ÉN			... ALKALOMMAL; MAJD NÉVELŐ				USA-BELI TENISZSZÁR (ANDRE)	
KEMÉNYEN SZEREL A HÁTVED						AZ A BIZONYOS SVÁJCI KANTON		
A SZELEN VEGYJELE			NETALÁNTÁN ÉTELPORCIÓ					
KORTÁRS ÍRÓ, SZOCIOGRÁFUS (FERENC)				NŐI NÉV A RÉTRE GYAKRAN MENŐ				
MEGATÁROLOESZKÖZ EGVEL!		CIPÉSZKES A FIZIKA ÁGA					SVÉD AUTÓJEL FÖLDÉT FORGAT	
			IGNÁCKA ALMA, TÁJSZÓVAL			...-ÉS ...AUTANT-LARA; FR. RENDEZŐ		
SÜTEMÉNY (PRIMÁS IS VOLT!)								
AZ ŐN VEGYJELE			KEN A RAJTJÓL A CÉLIG				SZÜRKÉN AD ELŐ	VERSENY RAJTJA
ELFOGÓDOTT						AUSZTRÁL AUTÓJEL ELCSÉPELT		
NEHÉZ SELYEMSZÖVET SZÁLVÉGI			RÓMA KÖZEPE! ERIKA, BECÉZVE			USA-BELI KOSÁRLABDALIGA		
ÚTÓS NÉPI JÁTEK				HATÁROZOTT NÉVELŐ	O			
KUROSZAVA ... OSCARDIAS JAPÁN FILMRENDEZŐ	D				TEDDY ... SZÖRMEKELME DECI-		TERÜLET SZÉLE!	

NYELVÉSZ • LELETEK

ELVÉSZLELETEK

Milyen a *karambolos javítás*? Előbb összetörük, vagy még jobban összetörük, hogy javítható? iCaramba! (B. G.)

Boldoggá avatják II. János Pált

Már május 1-jén boldoggá avathatják II. János Pál pápát, miután XVI. Benedek is csodaként ismerte el egy Parkinson-kóros francia apáca gyógyulását. Az asszony azt mondta, hogy két hónappal II. János Pál halála után csodálatos módon meggyógyult, miután apácatársaival együtt az elhunyt pápához fohászzkodott. A boldoggá avatás egy fontos lépcsőfok ahhoz, hogy később szentté avathassák a 2005. április 2-án elhunyt egyházfőt.

Az apáca nem asszony! Akkor sem, ha megözvegyülten lépett be a női szerzetesrendbe. (Holczér József)

**ÉTTERMI FOGYASZTÁS ESETÉN
1-ET FIZET, 2-ŐT KAP AKCIÓ PIZZÁINKBÓL!***

* Szabad asztalkapacitás elejéig.

1. Nem 2-öt, hanem 2-t! 2. Nem akció pizzáinkból, hanem akciós pizzáinkból! 3. Nem elejéig, hanem erejéig! (Beküldte Spirnyák Balázs zalaegerszegi olvasónk.)

MINŐSÉG vagy MINŐSEG? Melyiket válasszuk? – kérdezi Spirnyák Balázs zalaegerszegi olvasónk.

Elütötte volt alberlőjét

DUNAKESZI Az első megállapítások szerint nem szándékosan ütötte el volt alberlőjét kedden egy dunaharaszti férfi, a fiatal ember szaladhatott a kocsni elé – közölte a Pest Megyei Rendőrfőkapitányság. ●MTI

Archaizálunk? Nem éppen szerencsésen *tördeltek* volt! (Holczér József)

Zalaegerszegen 10 km-re 130 négyzetméteres családi ház sürgősen eladó. Telefon: [REDACTED]

Tíz kilométerre, de merre? (Spirnyák Balázs, Zalaegerszeg)

Bevásárolnak az osztrákok a magyar papíriparba

Új vonzat, jelentésbővüléssel – hívja fel figyelmünket Holczér József.

Valódi érték + alacsony ár

Óriási kiárusítás szortimentváltás miatt!

Látogasson el áruházunkba és válogasson több ezer akciós termékünk közül! Aruházanként eltérő készlet, amíg a készlet tart!

Biztos Mária néninek szól ez a hirdetés! (B. G.)

Szokatlan és szükségtelen jelző ez a *rendelhető*. Nem lenne elég: *Napellenző?* (B. G.)

